

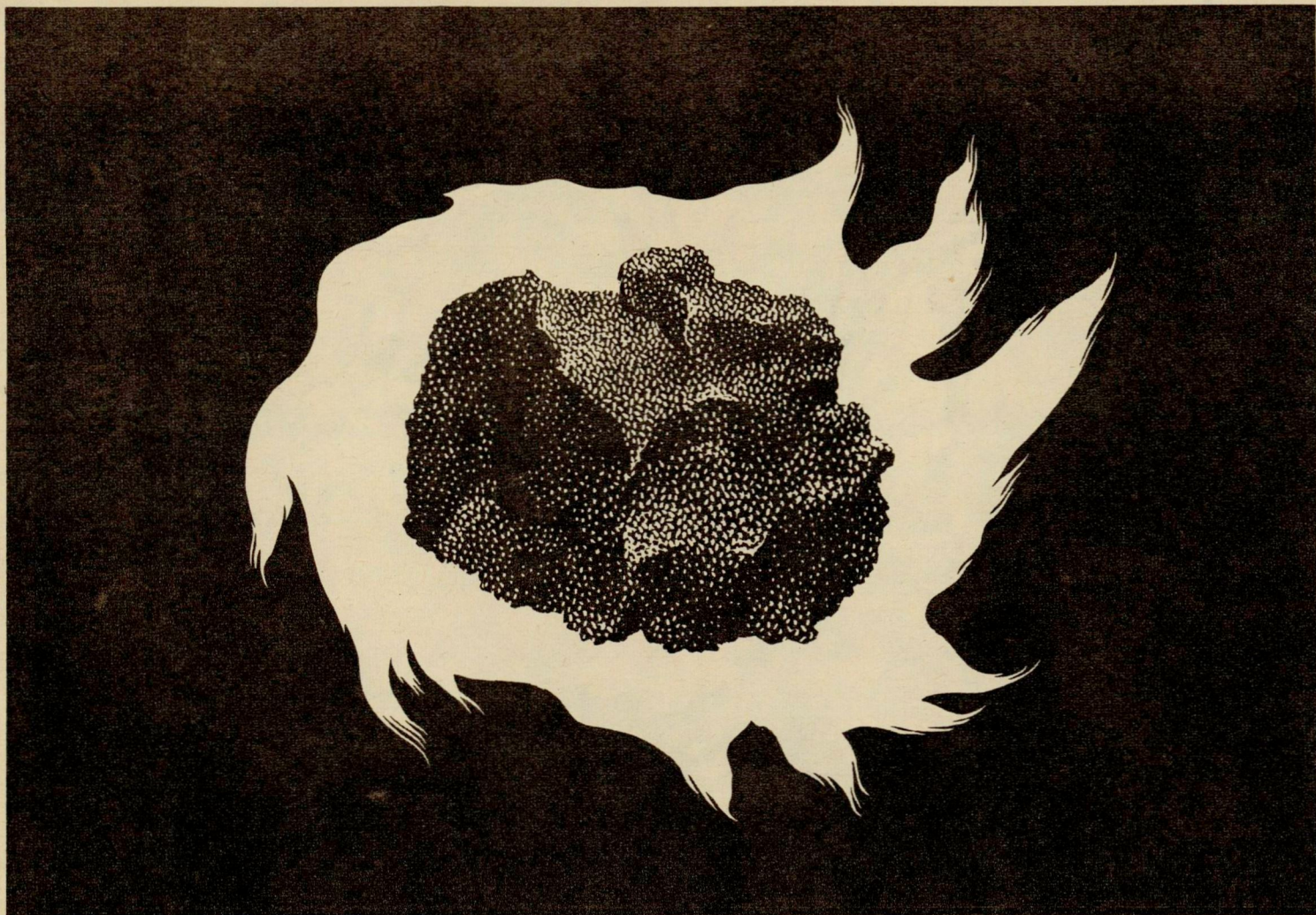

AFRIKA PÅ VEJ - HVORHEN?

Billedet: Høvdinge samlet til
„palaver“ i et negerrige
i Midt-Kongo

Se Kongo-artiklen
på midtsiderne

Samvirke

Hold fast ved det faste brændsel

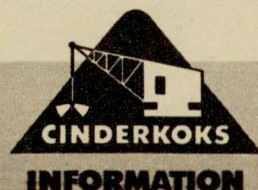
Det faste brændsel er stadig det faste økonomiske grundlag for opvarmningen i langt den overvejende del af danske boliger: I cirka 1 million hjem anvendes der koks og cinders i fyr og ovn.

Det faste brændsel produceres i lande, der ligger i nærheden af Danmark - det leveres hovedsageligt fra stater, som vi har snævert handelspolitisk samarbejde med.

Det faste brændsel har sikret os alle livsvigtig varme i krigs- og krisetider - på tidspunkter, hvor andre forsyningskilder var spærret.

Det faste brændsel er billigt i indkøb og billigt i brug. Det kræver ikke dyre tekniske installationer for at forbrænde effektivt - det er nemt at opbevare og fordrer ikke specielle nyanlæg til oplagring.

**Hold fast ved det faste brændsel
så er De på den SIKRE side...!**

LANDET RUNDT

Kæbe i Hals. I 1868 skød kaptajn Klitgaard en kæmpehval i Ishavet. Hvalens ryghvirvler er opstillet som vejviser i Limfjordsbyen Hals, mens dens kæbeben har fundet anvendelse som indgangsportal til byen.

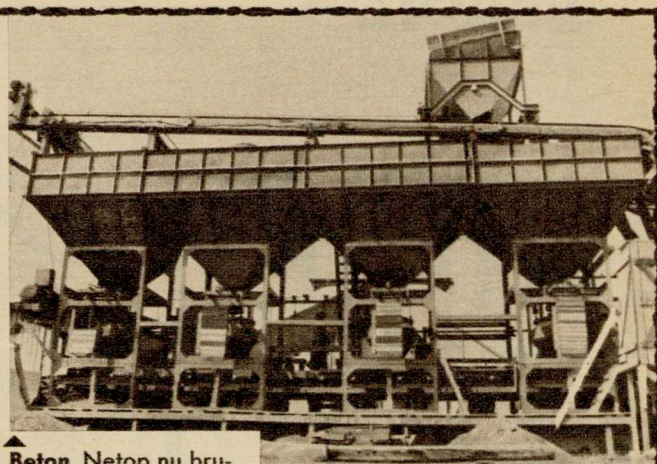

Lyng. I år blomstrede lyngen tidligere end nogen sinde i mands minde. Den varsler mild vinter. Og samtidig begyndte tyttebærerne også at rødme.

Finansminister Viggo Kampmann har på årets købestævne i Fredericia sat sig til hvile i FDB's møbler, der atter i år tiltrak sig stor opmærksomhed.

Udsalg. Det er udsalgssæson. Varelageret her består af M- og K-vaccine og står på Lindholm på grund af storproduktion i foråret. Man regner med, at mange købere i udlandet er interesseret i vaccinen.

Beton. Netop nu bruges store mængder cement til udvidelse af startbaner i Aalborg lufthavn, hvor Danmarks største betonblandemaskine er opstillet.

Her slibes med en 450 kilo tung møllesten, som før stod i Vedø vandmølle, men nu bruges som slibesten.

Stafet

Det maskuline fin rib undertøj i sportsfacon af blødt, bleget bomuld er elastisk og slidstærkt. Trøje, dessin 3-T 34 og trusser, dessin 3-B 34 pr. stk. 7,65

- en kvalitetsvare fra

Hvorhen Afrika?

DET „MØRKE“ kontinent rykker frem i lyset i disse år. Afrikas folk og stammer forbereder sig på en fremtid uafhængig af det kolonistyre, som siden de store opdagelsesrejsers tid har umyndiggjort de sorte i deres eget land.

Meget af, hvad der er sket syd for Sahara i det sidste par år, er kommet bag på Europa. Mau-Mau-opstanden i Kenya var nok et varsel, et uhyggeligt varsel, men blev netop på grund af dens bestialitet anset som et bevis på, at Afrika stadig befandt sig på et halv-vildt stadium og ikke var modent til at styre sig selv.

Derfor blev mange overraskede over den efterfølgende nationale rejsning, som gav sig udslag på forskellig måde.

Oprørsflammen slog ildevarslende ud i Nyasaland og Kongo. Guinea stemte sig helt ud af det franske statsforbund. Cameroun har krævet og vil snart opnå samme uafhængighed, medens hele det øvrige franske Afrika har fået selvstyre i tilslutning til det franske moderland.

Hertil kommer de meget selvbevidste og udfordrende proklamationer fra den nye afrikanske stat Ghana, som dels opfordrer det øvrige Afrika til løsrivelse, dels til at slutte sig sammen i et „sort“ forbund (under Ghanas førerskab) i skarp modsætning til de europæiske interesser.

Blandt Afrikas hvide vidste man jo nok, hvad der var i gære, men man ventede sig ikke en så voldsom udvikling. I hele den øvrige hvide verden svævede man i uvidenhed om de omvæltninger, der var i anmarch.

UD FRA ønsket om at informere Samvirkes læsere om Afrikas virkelighed af i dag har redaktør Eggert Nielsen foretaget et krydstogt gennem Østafrika, det centrale Afrika og de nye stater i Vestafrica. Herfra vil Samvirke i en længere periode bringe en serie rigt illustrerede artikler. I hele dette bælte på begge sider af Ækvator, indbefattet Uganda, Kenya, Tanganyika, Ruanda-Urundi, Kongo, Fransk Ækvatorial-Afrika, samt de helt eller delvis uafhængige nye stater: Sudan, Ghana og Nigeria, står de indfødte på spring til at overtage magten, måske lige med undtagelse af Kenya, der på mange måder deler vilkår med de sydligere Rhodesialande og Sydafrika.

DISSE områder frembyder et lige så broget billede og lige så store forskelligheder, som hvis man f. eks. ville sammenligne Irland og Grækenland. Hvad der er acceptabelt det ene sted vil være umuligt at praktisere et andet. Derfor skal man være varsom med at nære sympati for de overstatlige universalløsninger som Ghanas *Nkrumah* og lignende demagoger går ind for. Der står ingen virkelig solidaritet, men snarere et personligt magtstræb bag ved, et hæsblæsende jag efter at komme andre i forkøbet.

I det hele taget skal den europæiske tilskuers vogte sig for yderstandpunkter, så enkelt er spørgsmålet om Afrikas fremtid ikke, at man kan læse sig fast i et enten-eller.

De hvides iver for at gennemføre reformer direkte til fordel for den indfødte befolkning

Takket være film, foredrag og bøger, som udnytter folks romantiske forestillinger om et stadig bestående medicinmandenes og vilddyrenes Afrika, har mange fået et helt skævt billede af det moderne Afrika. Fetish, dansesfester, okkulte ceremonier og barbariske skikke findes mere eller mindre spredt, men det er trods alt et hendøende Afrika – langt fra hverdagens virkelighed. Det mystiske Afrika skal *opsøges* for at give sig til kende.

Tilsvarende er det helt forkert at opfatte negrene *komisk*, som rare, svedende, dansende, grinende, dumfjollede arbejdsdyr, næsegrus underdanige overfor den hvide „Massa“. Det stemmer ikke overens med deres sande væsen.

Vel er negeren af natur godmodigere end arabere og andre asiater, men det betyder ikke, at de er let omgængelige, og de kan være temmelig udfordrende og irriterende selvbevidste, ja ofte uforskammede, hvis de mener at sidde tilstrækkelig højt i sadelen.

Omslaget er kommet så pludselig, at det er et mareridt for mange europæere at omstille sig til bare at være jævnbyrdige, ja endda at skulle stå med hatten i hånden i visse tilfælde.

Men i hvert fald krybe- og kravlestadiet er overstået, nu er tiden inde, da Afrikas sorte skal forsøge at være sig selv. Der er ingen tvivl om, at de overvurderer deres egen kompetence i den retning. Deres mangel på organisationsevne er temmelig indlysende, bortset fra visse imponerende undtagelser inden for andelsbevægelsen. Men hverken ved magt eller overtalelse lader frihedsbølgen sig standse.

er af temmelig ny dato og dækker over en dårlig samvittighed.

Lad os ikke bedrage os med, at de frem-skridt, som er opnået i Afrika under hvid ledelse, er tilvejebragt for de sortes skyld. Drivkraften har i høj grad været egen nytte, og der ligger bjerge af uretfærdighed, udbytning, forskelsbehandling, tilsidesættelser, overgreb og undladelssynder bag ved.

På den anden side har de sorte alt for let ved at glemme, at hele den organisatoriske opbygning af produktion, handel, administrationsteknik, samt mulighederne for, at Afrikas produkter overhovedet kan afsættes (og levestandarden forbedres) udelukkende kan tilskrives de hvides banebrydende pionering.

Man må heller ikke føle sig for dybt rystet

af de sortes overdådige fantasi, der er i stand til at opdratisere de mindste bagateller til at tage sig ud som forfølgelse og forskelsbehandling. Det er ikke ved at snakke de sorte nationalister efter munden, man gør dem vennetjenester, tværtimod gør man klogt i at stille sig forbeholdt til meget af det pral, de slår om sig med.

Men trods alt må vi bevare overbærenhed og tålmodighed overfor det nationale røre – om ikke for andet så for vor egen skyld. Det er måske ikke så indlysende, at vi i Danmark har nogen skyld at sone, selv om det ikke lader sig bestride, at også vi har nydt gavn af produkter, som har kostet megen sort sved, blod og tårer. Nuvel! Lad os så holde os til de rent nøgterne fornuftsgrunde. Afrika er uundværlig for os og hele Europa og vil vise sig stadig mere uundværligt i fremtiden, alt eftersom det vil blive stadig vanskeligere at holde fast på de fjernere asiatiske markeder, medens omvendt Afrikas resourcer udvikles i et hurtigere og hurtigere tempo.

✱ **D**ET ER sikkert, at vi i fremtiden får langt mere brug for Afrika end i fortiden. Hertil kommer, som noget meget betydningsfuldt, at Afrika ligger os nærmere end Asien og derfor også lettere lader sig beskytte som vesteuropæisk interessefære. I hvert fald for den vestlige dels vedkommende er der ingen Suezkanal at passere, så meget desto bedre netop af den grund, at der langs den vestafrikanske Guineakyst helt ned til Kongos munding i den allersidste tid er fundet ret betydelige olieforekomster, tifold lettere tilgængelige end den mellemstlige olie. Viser der sig større mængder, vil det mellemstlige monopol være brudt.

Af en anden grund haster det for os at komme i nærmere kontakt med Afrika. Fra østblokløndene er indledet et økonomisk felttog mod Afrika med samme slags tilnærmelser som til Nasser. Man står parat med gaver, kreditter, teknisk assistance, informationstjeneste – senere vel også våben. For det nye Afrikas mænd kan det se ufarligt ud, fordi det i første omgang kun drejer sig om at fjerne deres lande fra vesteuropæisk indflydelse, hvad de slet ikke har noget imod, men på længere sigt kommer de politiske infiltrationer og betingelser, som Irak var nær ved at blive fanget i.

Blandt de afrikanske nationale ledere – bortset fra en enkelt – er der ingen tilbøjelighed til at lytte efter østlige lokketoner, men et omslag kan komme med et jordskreds pludselighed. Afrikas letbevægelige masser er et let bytte for demagogi.

✱ **K**AN ET lille land som Danmark udrette noget som helst til udbygning af bedre forbindelser med Afrika? Utvivlsomt. Det er ikke mindst for at vække interesse herfor, at denne artikelrække fremkommer.

Som medlem af „de syv“ vil vi have større muligheder for at vinde gehør for en bredere anlagt politik overfor Afrika. To af de dominerende kolonimagter i Afrika: England og Portugal, er medlemmer af „de syv“s frihandelsområde. Englands koloni-

rige er i fuld opløsning, man er travlt optaget af at redde stumperne. Hvis England kunne overtale til at bytte denne hendøende indflydelse med foranstaltninger til fordel for en fælles indsats af hele frihandelsblokken, ville det åbne nye muligheder. Afrikanerne vil føle sig tryggere overfor en samlet europæisk front. Trods de stadig løsere bånd vil de immervæk nære mistænksomhed over for det England, der i deres øjne repræsenterer den gammeldags imperialism, hvilken forklædning den end måtte have. Hvis England delte sin indflydelse med sine europæiske partnere, ville det være til gavn for disse og for England selv, men fremfor alt for Afrika.

Kunne Portugal overtale til at følge samme eksempel for sine koloniers vedkom-

✱ **E**t felt, hvor Danmark vil have særlige forudsætninger for at yde en fortjenstfuld assistance, er til ophjælpning af den afrikanske andelsbevægelse, som sine steder, særlig i kaffe- og bomuldsdyrkende områder, er langt stærkere udviklet, end man forestiller sig, men alligevel for mangelfuldt udrustet til helt at beherske sine muligheder.

Her er noget at tage fat på for danske andelsfolk, ikke alene med en indsats på selve stedet, men også ved at fremme kontakten med de afrikanske andelsorganisationer enkeltvis, ved handelsforbindelser, informationstjeneste, rådgivende virksomhed og lignende. Hvis det skulle koste noget, har vi vel også råd til det, navnlig når man tager i betragtning, hvad det på anden vis vil koste, hvis man lader være. For enhver pris må vi forhindre Afrika i at drive bort fra os og i armene på Øst.

Endnu et: når det gælder den internationale andelsbevægelse, er Danmark en stormagt, og vi kan lægge et tungt lod i vægtskålen til fordel for, at det internationale andelsforbund (ICA) orienterer sig stærkere i retning af Afrika end Asien. Hidtil har anstrengelser-

ne fortrinsvis koncentreret sig om det fjernere Østen og det sydøstlige Asien med Indien som tyngdepunkt, og det skal indrømmes, at der er behov for hjælp. Men ligger Afrika os ikke nærmest både geografisk og økonomisk, trænger Afrika ikke hårdere til en hjælpende hånd?

For den, der har haft lejlighed til at beundre det reformværk, som med fattige midler har revolutioneret de arme bønders leve- og udbyttevilkår adskillige steder i Afrika, er der ingen tvivl om, at andelsbevægelsen udgør det mest virksomme middel til at gøre afrikanerne frie og uafhængige.

Her er en organisationsopgave, som de forstår og magter, og som kan lede dem frem til overblik over større samfundsopgaver.

Som producenter af landbrugsafgrøder, det være sig kaffe, kakao, palmeolie eller andre eksotiske produkter, er de i årevis blevet taget ved næsen af opkøbere i velansete hvide eksportørers sold. Det viser sig nu, at deres økonomiske udbytte mangedobles ved selvstændig kooperativ indsats. Har ikke netop vi, som fordømmer den hvide udbytning, pligt til at råde bod i bestræbelserne på at

mende – foreløbig er det af mindre betydning – ville det i Afrika blive betragtet som en udstrakt hånd, et tegn på åben gensidighed.

Derfor kan Danmark udrette en del ved indten for kredsen af „de syv“ at kræve dørene til Afrika slået op.

Lad de afrikanske kolonier og indflydelsessfærer blive en del af frihandelsområdet. Det er ikke utænkeligt, at landene indenfor „de seks“ fællesmarked vil følge med i en tilsvarende udvikling.

Jævnside hermed foreligger mulighederne for en mere individuelt og organisationsmæssigt betonet indsats. Der vil blive behov for vidtgående undersøgelser og vurderinger, som vil give danske eksperter opgaver indenfor teknik, handel, produktion m. m.

frigøre dem for udbytterne?

Ikke desto mindre er det sandheden, at der fra europæisk hånd er gjort meget lidt til opmuntring og fremme af den afrikanske andelsbevægelse. Man fortræster sig åbenbart til, at lokale regeringsorganer næsten overalt i Afrika varetager andelsanliggender bl. a. ved revision samt kontrol og støtteforanstaltninger af forskellig slags.

Men de sorte mener selv, at de har brug for andet og mere end offentligt tilsyn. De ønsker en direkte menneskelig kontakt med aktive andelsmænd, således som ICA kan formidle den. Ikke blot med folk, der har andelsbevægelsen som embede. Man skal heller ikke vente, at disse sidste skal kunne bibringe afrikanerne nogen særlig dyb forståelse af demokratiske principper, eftersom der gang på gang melder sig konflikter, når stedlige regerings politik ikke harmonerer med de mål, som andelsforetagenderne selv sætter sig.

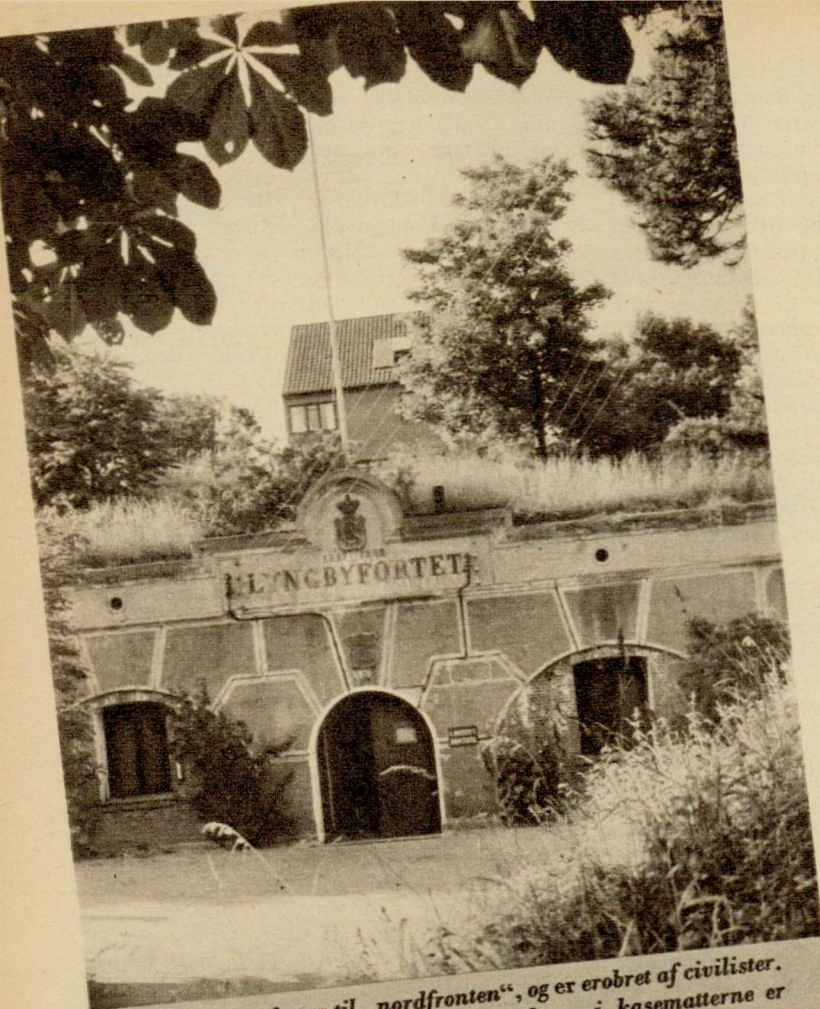
Står valget om, hvor vi skal lægge størsteparten af vore kræfter, må Afrika foretrækkes, dels fordi dets behov er større end det allerede velbefæstede Indiens, men i særlig grad fordi Afrikas fremtid også er vor fremtid.

✱ **F**ORMÅLET med den artikelserie, som *Samvirke* nu begynder under mærket *Hvorhen Afrika?* er forskellig. Den skal dels forsøge at give et objektivt billede af de nationale, politiske og sociale tilstande i Afrika – groft skitseret, da Afrika er et kompleks af uhyre forskelligartede forhold fra egn til egn. Dels skal artiklerne underholde og belære, bl. a. ved historiske tilbageblik, og ved at give spredte glimt af folkeliv og natur, således at læserne kan få en fornemmelse af den verden, de befinder sig i. Men frem for alt er hensigten at gøre læserne til aktivt part i Afrikas problemer, vække interesse for, at den henholdsvis europæiske prestige i Afrika får en saltvandsindsprøjtning.

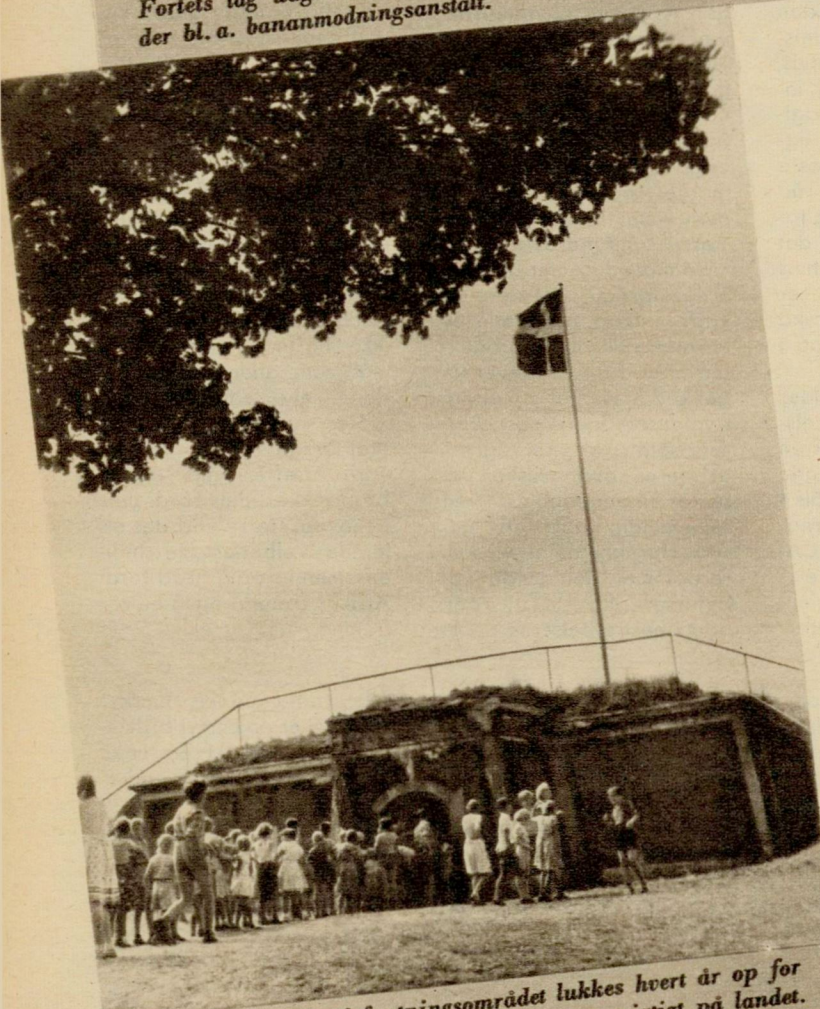
God Rejse

FÆSTNINGEN

50 år efter

Lyngbyfortet hører til „nordfronten“, og er erobret af civilister. Fortets tag udgør nu en villagrund, og i kasematterne er der bl. a. bananmodningsanstalt.

Et lille stykke af fæstningsområdet lukkes hvert år op for folket, der ellers ikke kommer rigtigt på landet.

KAPTJNLØJTNANT K. K. Mortensen bor i Københavns kommune og dog så landligt, at hans hus er udstyret med en særlig halvdør for at skovmusene ikke skal rende ind i stuerne. Der er kun et par minutters gang til S-station og sporvognsstoppested, men alligevel udfolder dyrelivet sig så rigt, at Mortensen sidste vinter måtte op midt om natten for at jage et par ræve væk, der havde anbragt sig uden for vinduerne og tiggede lidt for højlydt om mad.

Når man sidder i hans have, er man omgivet af mere vild og oprindelig natur end ved det mest afsides skovfogedsted, for de allerfleste af de træer, man ser, har sået sig selv og er vokset op uden nogen form for røgt og pleje. Kun som en svag brusen når storbyens trafiklarm gennem denne bevoksning – og dog ligger en af Københavns voldsomst trafikerede udfaldsveje mindre end 50 meter borte. Rævenes største risiko er i virkeligheden at blive kørt ihjel af en bil.

Sådan er der på Københavns landbefæstning. Kaptajnløjtnant Mortensen er den ene af de fire tilsynsførende officerer, som i dag udgør fæstningens mandskab. Om den nogen sinde har kunnet standse en militær angriber, er jo heldigvis aldrig blevet prøvet, men ellers har den vist en imponerende modstandskraft. Nu i september er det 50 år siden, man vedtog at nedlægge landbefæstningen, men hovedparten af den ligger stadig som forbudt område under militær administration. I mere end en menneskealder har man ikke gjort stort andet ved dette areal end at holde folk væk, og resultatet er blevet en enestående naturpark: en urskov, der er 13–14 kilometer på den ene led og et par hundrede meter på den anden.

Rejseforfatteren Holger Rosenberg kom her på sine gamle dage efter at have berejst og beskrevet de fjerneste afkroge af kloden. *Havde jeg vidst, hvor pragtfuldt her er, sagde han, var jeg aldrig draget gennem fem verdensdele. Her er den skønneste plet i verden...*

Siden første verdenskrig har vist selv den mest fæstningsbegeistrede militærven ikke tillagt

Vestenceinten nogen betydning som beskyttelse for København, men det er stadig væk principielt en militær hemmelighed, hvad der gemmes i kasematterne i de milelange volde. En tid dækkede dette tys-tys bl. a. over, at en af kasematterne anvendtes som ostelager. Den var lejet ud til en privat grossist. Hovedparten af rummene er dog tomme nu og mange af indgangene muret til.

Egentlig er der også fotografieringsforbud. Strengt taget skal de tilsynsførende konfiskere apparatet, hvis de „antræffer“ folk, som går og fotograferer.

Trods alle anstrengelser har det altid været svært at bevare dette anlægs indretning som en hemmelighed. I 1894 – samme år som landbefæstningen blev fuldført – indeholdt *Årbog for den tyske hær og marine* en beskrivelse af den, der var så detaljeret, at den endog gav en saglig kritik af retiradernes placering.

Set med nutidens øjne er det ganske ubegribeligt, at den 15–16 meter brede grav og den 8–10 meter høje voldskrænt engang har været betragtet som en væsentlig hindring for en angribende stormagts hær. Men det er svært at sætte sig ind i datidens forhold. Da vestenceinten blev anlagt, lå den på det punkt, der var nærmest, 7–8 kilometer fra Københavns yderkvarterer, og man var sikker på, at volden i århundreder ikke ville genere byens udvikling. Nu maser villaer og etagebebyggelser sig så at sige op i fæstningsområdets skelgrøft både på ydersiden og indersiden.

Vestenceintens ryggrad er simpelt hen en grøft, hvorfra den opgravede jord er smidt sammen i en vold. Det er blot en grøft på næsten 15 kilometers længde og 3–4 meters dybde under grundvandstanden. Alt sammen er lavet med skovl og spade i god, solid lerjord, så beskæftigelsesmæssigt har det været en ypperlig foranstaltning. Hertil kom betonstøbning af standpladser til et par hundrede kanoner. De fandtes opmagasineret bag volden med tilhørende ammunition i underjordiske magasiner. De sværeste fæstningskanoner kunne skyde en miles vej.

HOLDER STAND sin dødsdom

Nede ved vandkanten i graven støbtes endelig så mange *kaponier* (hvad man i vore dage kalder bunkers), at man fra deres skydeskår kunne bestryge alle 14-15 kilometer fæstningsgrav på langs, hvis en fjende forsøgte at gå over. Efter en større øvelse i 1902 konstaterede den militære ledelse, at man fra disse kaponier *under gunstige forhold* (for forsvaret) var i stand til at hindre en overgang.

Det tog ti år at bygge vestenceinten, og derefter gik der 15 år, inden man vedtog at nedlægge den. Pengene tog Estrup-regeringen som bekendt på provisoriske finanslove, dvs. mod folketingsflertallets vilje, og landbefæstningen var derfor i en årrække et af de store politiske stridsspørgsmål. Målt med nutidens offentlige udgifter var det nærmest klatskillingen, der var tale om. Hele anlægget plus en halv snes forter og batterier på Københavns „nordfront“ kostede inclusive skyts knapt 20 millioner kroner – mindre end hvad vi nu betaler i direkte og indirekte skat *pr. dag*.

Man forsøgte da også at tilvejebringe beløbet ved *frivillig selvbeskatning*, men skønt 106.000 underskrivere havde erklæret sig villige til økonomiske ofre, var der kun cirka 25.000, som ydede disse frivillige bidrag, da det kom til stykket – i alt 1-2 millioner kroner. Resten lod det være nok med den gode vilje...

Organisatorisk står vestfrontens venner stærkere i dag, idet der eksisterer en regulær forening *Vestfronten*. Det er imidlertid en lystfiskerforening, som rekrutterer sine medlemmer blandt de 200 personer, der har fiskekort til voldgraven.

Mange steder kræver det stor behændighed at sno sig frem langs gravens bred til fiskerpladserne. Voldene her var sidst ryddet til frit skud, som det hedder i artillerisproget, under 1. verdenskrig. Siden har hverken forstmænd eller gartnere blandet sig i, hvad der voksede her eller hvordan det voksede. Det er virkelig en jungle.

Ornitologerne påstår, at her findes alle danske fuglearter bortset fra dem, der kræver hule

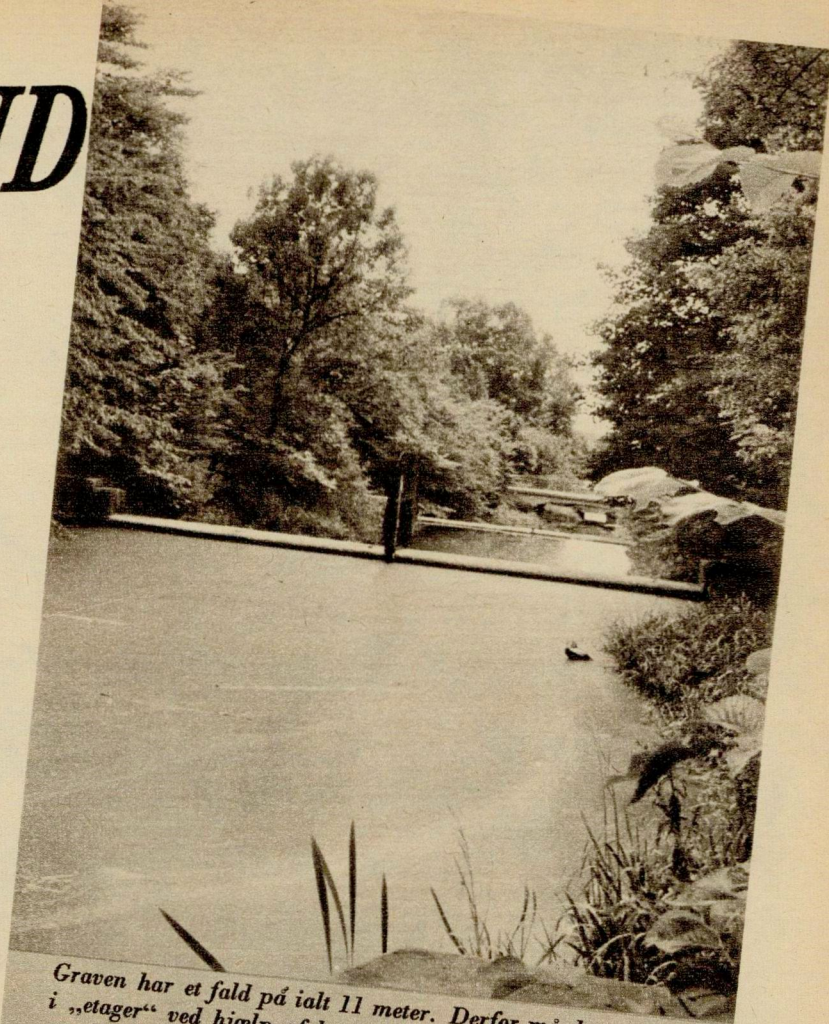
træer – for så gammel er bevoksningen ikke. Mindre end hundrede meter fra byggepladser, hvor der skabes lejligheder til tusinder af mennesker, kan man her støde på duehøg, musvåge, spurvehøg, gravænder, spidsænder, lappedykkere, grågræs, knopsvaner, agerhøns, fasaner, gøge og snevejs af småfuglearter. En af de tidligere tilsynsførende plejede at svare folk, der misundte ham hans problemløse tilværelse: *Problemløs! Hvad ville De gøre, hvis der altid var musvitter, der byggede rede i Deres postkasse?*

Egentlig jagt drives ikke på fæstningsterrænet. En af militærets auditører har i enterprise at holde rovvildtet nede, men både ræv, grævling, mår og odder trives i bedste velgående.

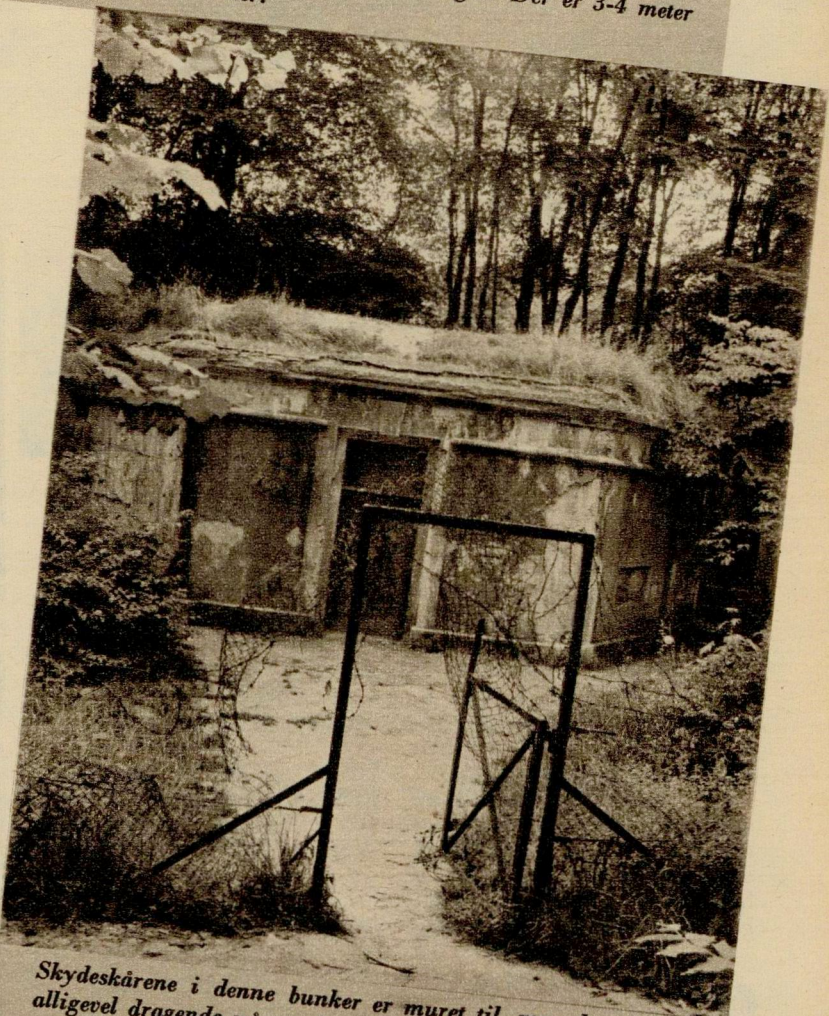
Det mest forbavsende er naturligvis, at man i så lang en årrække har kunnet lade disse strækninger ligge hen som et reservatområde, hvor dyrene har mere ret end menneskene. Ganske vist blev den nedlæggelse af fæstningen, som vedtoges i september 1909, først effektiv i 1920, men det er jo dog også næsten 40 år siden. Nu er det kun et pengespørgsmål, hvornår strækningen fra Roskildevej nordpå åbnes, men foreløbig synes dette problem at være i hårdknude.

Indtil videre er det derfor et privilegium for en snæver kreds at færdes på fæstningsområdet. Foruden de 200 fiskere og 50 personer, der må hente akvarie-fiskefoder, har 1000 mennesker adgangskort. De er så eftertragtet, at folk indtil for et par år siden kamperede en hel nat med sovepose og termoflaske på den tilsynsførendes græsplæne for at komme i betragtning. Nu behøver man ikke mere at udsætte sig for sådanne strabadser, men det kan dog være noget, inden man rykker fra ekspektancelisten op blandt de privilegerede.

For et par år siden ringede en mand til den tilsynsførende og spurgte, om det ikke snart var hans tur. – *Jo, det vil sikkert ikke vare så længe, lod svaret, De står som nr. 94. – Ja, så når jeg det nok ikke, sagde manden sørgmodigt, jeg er lige fyldt 79...*

Graven har et fald på ialt 11 meter. Derfor må den inddeles i „etager“ ved hjælp af betondæmninger. Der er 3-4 meter vand - eller mudder.

Skydeskårene i denne bunker er muret til, men den virker alligevel dragende på ungdommen - som man kan se af hegnet tilstand.

FÆNØ

Lillebælts perle

Mod syd går Fæno i stejle skrænter ud i Lillebælt. Til venstre øens dekorative jagtgård, der kun er beboet få dage om året.

DA VORHERRE skabte det fynske og jyske land her omkring Lillebælt, må han have været i sit allerfineste humør. Ganske vist ved vi jo ikke, hvordan der så ud i Paradisets have, men et mere paradisisk skønt og samtidig storslået landskab har man svært ved at tænke sig.

Lillebælt med sine skovklædte skrænter minder om en tungt henskridende flod. Byer, villaer og gårde gemmer sig i skove og haver. Bæltet er så blåt som noget sydlandsk hav. Dampere og

sejlskibe glider roligt ad den brede vandvej; de har deres at passe. Og over Lillebæltsbroen drøner trafikken. Larmen giver genlyd fra skovene, men fuglesang og mågeskrig kan den ikke overdøve.

NEDERST I Middelfarts smukke gamle kirke findes et par bænkerader, af hvis udskårne inskription man kan læse, at de fra gamle tider har været forbeholdt Fænøboerne. De har ikke hørt til de rige og anseelige

borgere, og de har haft en beskeden plads, men Middelfarts kirke har været deres kirke, hvor de blev døbt og gift og stedet til hvile. Den dag i dag er Fænø et landsogn til Middelfart, og for nogle år siden blev øens skole nedlagt. Der var kun et par skolepligtige børn tilbage, og dem foretrak man at sende til Middelfart.

Det er nu heller ikke nogen lang rejse. Fænøsund er kun 400 meter bredt og et skikkelig farvand, som man let kommer over i en lille motorfærge eller i robåd. Til Jylland er der halvdelen kilometer, og rejsen går over bæltet, hvor der er en rivende strøm.

– Kommer her mange turister?

– Åjo, svarer færgemanden, som står for sejladsen over det lille sund. Men bilerne kan jo ikke komme derover. – Måske kommer der engang en bro, og så er freden forbi. Men nu skal folk gå på deres ben, når de kommer i land på Fænø, og det er mange mennesker jo vænnet af med, de skal beforders på gummihjul. Men der er mange lystsejlere og roere, som går i land på øen. For kønt er der jo.

EN BRO kommer der nu vist ikke over Fænøsund, for der er også grænser for, hvad man gør for turisterne. Og de få beboere på øen klarer sig godt med færgen.

Det meste af øen ejes af den store Fænøgård, der er på over 600 tønder land. Så er der en forpagtergård, Nørregård, og nogle småhuse. Hele øen er på lidt over 700 tønder land, og en stor del af jorden er skov og krat. Mange sommerhusbeboere er her ikke, og det hænger vel sammen med, at ejerne ikke er faldet for fristelsen til at udstykke sommerhusgrunde, selv om der var mange penge at tjene på det.

Og nu ligger Fænø som en fredelig idyl mellem sine to stræder. Det er sjældent at træffe et menneske, når man traver på dens veje og stier. Der er kun to kolonier på øen – den ene var en koloni af pigespejdere, den anden en hejrekoloni. Og både hejrene og småpigerne klædte øen.

Øen er kuperet med små bakker og skrænter ud mod Lillebælt og Fænøsund, og vejene snor mærkeligt i ring. Der er hegn med tjørn og blomstrende vilde roser, og i skovene mod nord og syd er der bøg og eg, skovabild og el. Det er en skov, som får lov til at gro, som den

selv vil. Man kan også finde blåbær og liljekonvaller og ramsløg, hvad der kan overraske. I Midtjylland fortalte man for et halvhundrede år siden, at det var spaniolerne, der havde bragt ramsløgene under napoleonskrigene. Men der har vist aldrig været spaniolere på Fænø, så det er nok en skrøne.

Svenskerne har imidlertid været her, og der er spor på øens nordspids af gamle skanser. Det er der også ude på Fænø Kalv. Det er en lille ø på en halv snes tønder land, der ligger som en bastion midt i Lillebælt. Den er ubeboet, hvis man da ikke vil regne mosegrise og måger for indbyggere. Mosegrisene har taget de gamle befæstningsanlæg i besiddelse og gravet gange ind i voldene.

Det var svenskerne, som opkastede skanserne på den, velsagtens for at sikre forbindelsen med Fyn under Karl X Gustavs tog mod Danmark. Men i øvrigt er der det mærkelige ved den lille holm, at den engang var det sted, hvor vigtige forhandlinger blev ført. Efter den tids forhold må de vist ligefrem kaldes storpoltiske. Det var i juli 1300, da hertug Erik af Langeland på den danske konges vegne mødtes med den norske kong Hakon V Magnusson til et forligsmøde sammen med Erik Glippings fredløse mordere for at slutte våbenstilstand. Det blev dog ikke til nogen langvarig fred.

NU FYLDER Fænøs befolkning ikke meget i kirkestolene i Middelfart kirke. Fiskerne er draget andetsteds hen, og landarbejderne fortrænges her som andre steder langsomt, men sikkert af traktoren og de andre maskiner.

Det var ikke som i de store tider, da der endnu var marsvinjægere til. De fleste boede nok i Middelfart, men der siges at have været en del af dem på Fænø. Marsvinjægerne var ikke almindelige fiskere – de havde deres eget lav, og den ældste lavskrå er fra 1593, men lavet er meget ældre. Dengang bestod

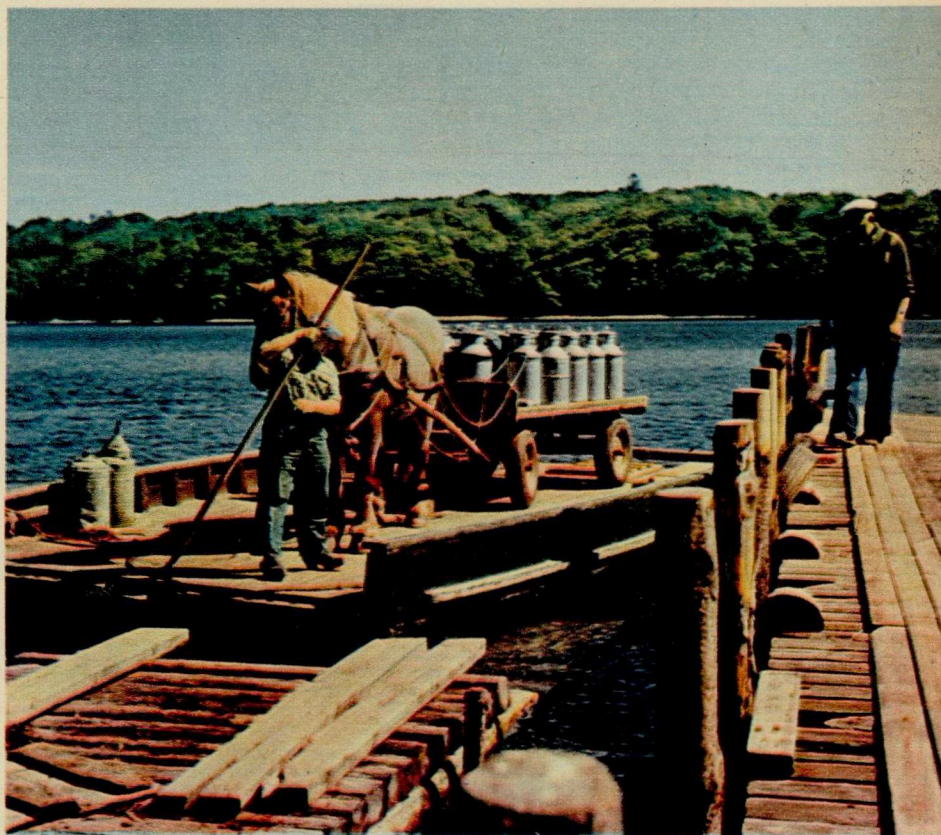
lavet af 30 brødre, og udbyttet af jagten blev delt i 31 parter. Den sidste tilfaldt Middelfart kirke.

Marsvinet er en lille tandhval, som om vinteren trækker op gennem Lillebælt fra Østersøen til Kattegat. Nu ser man undertiden marsvinet tumle sig lystigt i bæltet, men tidligere må det have været store flokke, der kom svømmende ad deres sædvanlige rute.

Jagten på dem begyndte den 2. november og sluttede altid 2. februar, og den gik for sig på den måde, at jægerne spærrede bæltet med en kæde af både. Med lange stænger drev man så flokken ind i Gamborg

ning, og tarmene blev solgt til agn. Trannen blev anvendt til belysning. Man ved, at dronning Margrete i 1508 købte marsvintran fra Middelfart, velsagtens til sine slottes lamper, det er kun hundrede år siden, man i Odense holdt op med at bruge marsvintran til gadebelysning.

Men så kom gaslyset, petroleumslamperne og endelig elektriciteten, og marsvintran faldt sådan i pris, at fangsten ikke betalte sig. I 1899 blev man enige om at ophæve lavet. Under første verdenskrig genoptog man dog jagten, trannen blev eksporteret til Tyskland. Men da krigen var forbi, standsede denne eksport. Man forsøgte at gen-

Det var under sejladsen fra Fyn til Fænø, en stor benzinbil for nylig gled i vandet. Færgen er også meget primitiv – men til passagersejlad og daglig transport af øens hestetrukne mælkevoan slår den fint til.

fjord, hvor man i forvejen havde udspændt våd. Når marsvinene var gået i garnene, blev de trukket i land, og så begyndte slagtingen. Dyrene blev stukket i halsen med lange knive og piskede i deres dødsdansk sandet op. Inde i bunden af fjorden var der opflæskeplads, stejleplads og lagerhus.

Der blev fanget næsten 3000 dyr om året, og det var hårdt arbejde i den kolde vintertid. Spækket blev skåret i småstykker og smeltet af i jerngryder, derefter blev det fyldt på tønder. Skroget brugte man til gød-

optage den under den anden verdenskrig, men resultaterne var ikke store.

Man kan endnu træffe gamle fiskere, som i ungdommen har deltaget i marsvinjagten, og de fortæller, at det var lystige dage. Der blev slidt, så det knagede i knoglerne, men også sunget og drukket, og dengang var brændevinen jo billig, og man havde det gode hjemmebryggede fynske øl.

NÅR MAN GÅR her i skovstilheden på Fænø, er det underligt at tænke på, at få kilometer her-

fra haster hele bilkavalkaden af sted for at komme nord på i Jylland eller syd på helt ned i den italienske støvle. Og lette, elegante lyntog glider over Lillebæltsbroen og damptog pruster tungt af sted. Alle har de travlt.

Men her på denne lillebitte ø synes ingen at have travlt. Den store Fænegård ligger midt i sine veldyrkede agre og marker og ligesom hviler sig i sommervarmen. Humlebieerne summer og passer deres dont, men med ro og værdighed. Man skal passe sin næringsvej, synes de at sige, men hastværk er lastværk.

Helt ude på de små lerskrænter ud mod Fænesund er det ikke let at færdes. Der findes antydning af en sti, men undertiden har et træ lagt sig hen over den, eller det yderste af klinten er gledet i vandet. Det hænder, at man må ned på stranden og forsigtigt vade gennem siv og klæg, hvor man synker i. Sommetider er man lige ved at træde på en stor snog, der ligger og soler sig på en sivtue. Den flytter sig langsomt, men man synes, at den samtidig tilkaster én et forurettet blik som en ældre herre, man er kommet til at forstyrre i middagssøvn.

EN SPÆTTE har travlt inde i skoven, de små taktfaste slag bliver ved og ved. Også den passer sin næring, men uden overflødig hast. Og overalt kvirrer det af fuglestemmer, en ivrig samtale over hele den lille ø.

Her fra sydenden af øen ser man ind

i Gamborg fjord og ud over det gode Fyns land, som er så frodigt og velpasset som ingen anden egn af Danmark. Og hvis man bruger øjnene godt, kan man også i varmedisen skimte en kystlinie, der ligesom vugger op og ned. Det er Als, den del af Jylland, som er nærmest beslægtet med Fyn.

Et hold kaproere har halet den lette båd op på stranden; nu skal de have frokost, tykke rugbrøds-klemmer og æblemost. De er brune som indianere, og ved denne mærkeligt gamle skovstrand kan de egentlig godt ligne jægere eller fiskere fra oldtiden, der har gjort landgang i deres ege.

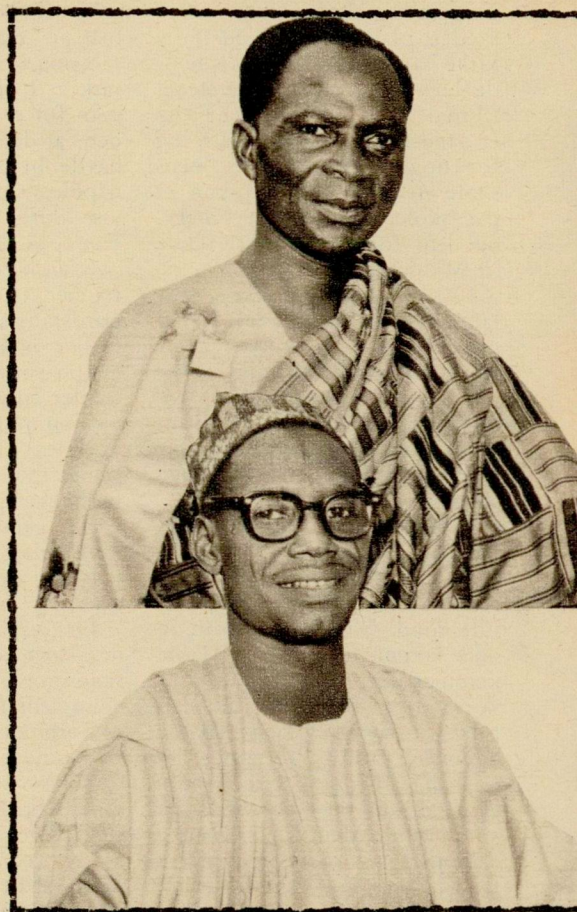
Lad os nøjes med at gøre landgang på denne vidunderlige fredfyldte ø, der ligger så nær ved den store trafikvej med alle dens hestekræfter. Lad den aldrig blive en sommerhuskoloni med iskageboder, larmende radioer og „dansant“ på et par forkrækkelige badehoteller...

Brugsforenings-jubilæer

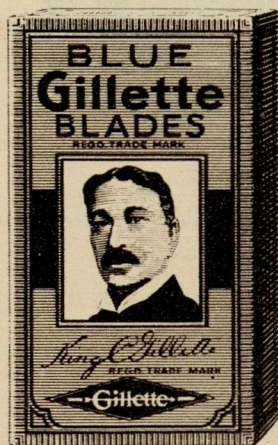
75 år: Klippinge brugsforening, den 21. september. Rye brugsforening, den 5. oktober. St. Torøje brugsforening, den 12. oktober.

50 år: Ertebjerg brugsforening, den 1. oktober.

25 år: Bredballe brugsforening, den 15. oktober.

Barbering bli'r bedre med Blaa Gillette

Verdens mest solgte barberblad holder skarpheden længere... rækker til flere barberinger... og er derfor faktisk billigere i brug!

- skift til
Blaa

Gillette

- den fuldkomne barbering

Blaa Gillette fås også i den praktiske dispenser med rum til brugte blade - den er gratis.

PAKKE MED 5 BLAA GILLETTE KR. 1,50 — DISPENSER MED 10 BLAA GILLETTE KR. 3,00

På ny har Danmark været vært for et internationalt Andelsseminar. 24 deltagere fra 14 forskellige lande – overvejende embedsmænd – samledes på Krogerup Højskole i Nordsjælland, hvor der blev givet dem et indtryk af Danmarks samfundsforhold og andelsbevægelse. Herefter var man, fordelt i tre grupper, på en otte dages studietur ud i landet og opholdt sig nogle dage i Rødding ved Viborg, Ry ved Silkeborg og Gylling ved Odder. Der sluttedes af på Krogerup, hvor foredrag af en række andelsfolk dannede grundlag for et intens arbejde i studiegrupper.

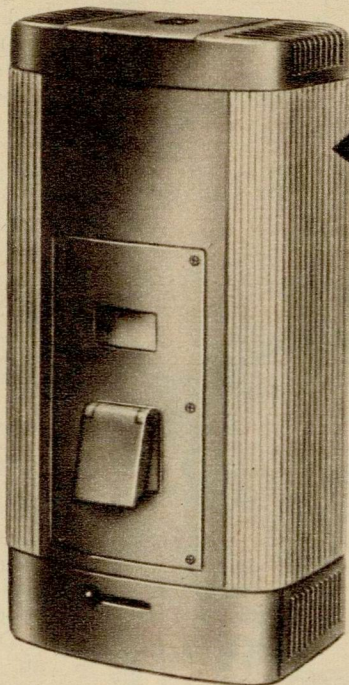
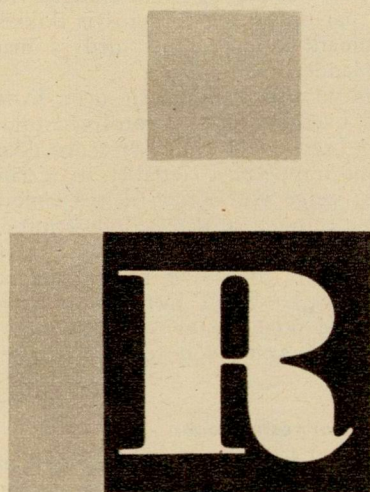

FARVERIGE ANDELSFOLK

Blandt de mere maleriske typer var mr. Sackeyfi fra Ghana og mr. Gujbawa fra Nord-Nigeria, der ses til venstre. Deltagerne kom i øvrigt fra blandt andet Brasilien, Indien, Indonesien, Japan, Liberia, Pakistan, Philippinerne, Trinidad og Venezuela.

Til venstre er mr. Brilliantes og mr. Mandal, begge fra Philippinerne, i samtale med mr. Higgins fra den britiske ambassade i København. Mr. Bateye fra Vest-Nigeria, der ses herover, er en ivrig fotograf, der med flid lod sit apparat forevige indtryk fra seminaret, der var det syvende, som Danmark har arrangeret.

ÅRETS SENSATION FRA RIBE:

OK 58

OK 58L

– to NYE, fornemme RIBE OLIEOVNE

– elegant og gedigent udformet i en kombination af støbejern og pladejern. Begge ovne fås i smuk, tofarvet udførelse i farverne grøn, blå og brun.

OK 58 er beregnet til opvarmning af større stuer. Kontantpris kr. 840.–. Kontosalgspris f. eks. kr. 925.– med kr. 37.– i udbetaling og pr. måned.

OK 58 L er beregnet til opvarmning af mindre stuer. Kontantpris kr. 765.–. Kontosalgspris f. eks. kr. 825.– med kr. 33.– i udbetaling og pr. måned.

FÅS I BRUGSEN

Disse ovne føres endvidere i magasin Anva, København, Norita magasinet, Holbæk, Stilman, Aalborg, BF-magasinet, Rønne og E.O.B., Esbjerg.

Danmark i DE SYV

D Y R E R E ELLER B I L L I G E R E V A R E R

Toldforhøjelser
kan i første omgang
tvinge prisniveauet
noget i vejret,
men det skal ned igen,
og importen vil
blive friere,
konkurrencen kraftigere

Det bliver billigere at købe bil, når „De Syv“'s markedsordning virkeliggøres og tolden sættes ned, kunne et dagblad fornylig meddele. Nu véd man jo ganske vist aldrig netop med motorkøretøjer: Statens rent pengemæssige interesse i dem er så stor, at det falder vanskeligt at tro på, at de virkelig kan blive billigere.

Men hvordan mon så med andre ting – med hele den lange række af dagliglivets forbrugsvarer, som på en eller anden måde er påvirket af Danmarks udenrigshandel? Vil de mon blive billigere eller dyrere som følge af de nye markedsforhold, hvor nu Danmark er med i „De Syv“? Og vil der

eventuelt være varer, som det bliver lettere at få fat i?

Ja, stort set og i det lange løb skulle varerne gerne blive billigere.

Varesalg og markedsforhold skal jo i den sidste ende tjene forbrugerne, og hvis ikke „det lille frihandelsområde“ medfører mærkbare fordele netop for dem – for os – så må man nok spørge, hvad nytte det dog altsammen skal være til. Målet er da også det, at når den nye markedsordning er helt gennemført, så vil alle industrivarer fra Sverige og Norge, England, Østrig, Svejts og Portugal kunne importeres til Danmark helt uden told og uden fordyrende import-

begrænsninger. Til den tid kan det blive helt skønt at være forbruger.

Men vi skal åbenbart gennem skærsilden for at komme i paradiset.

I første omgang: Toldforhøjelser

Det allerførste, Danmark må foretage sig i forbindelse med den nye markedsordning, synes nemlig at skulle blive en klækkelig forhøjelse af mange todsatser, ikke mindst for forbrugsvarer. De udefra kommende varer, som skal bære den højere told, når de passerer vore grænser, bliver naturligvis dyrere herved; og i ly heraf får den tilsvarende danske produktion visse muligheder for også at sætte sine varepriser i vejret.

Det lyder ubehageligt. Det bliver det måske også, både i forbrugermæssig henseende og af hensyn til hele landets økonomi. Netop vore lave todsatser har jo bidraget til, at pris- og omkostningsniveauet hidtil har opført sig forholdsvis skikkelig i Danmark sammenlignet med så mange andre lande.

Man vil sikkert undre sig over, hvorfor der så overhovedet skal røres ved todsatserne? Lignende forhøjelser synes ikke at være på trapperne i flertallet af de lande, vi skal sælge vore varer til, tværtimod er det jo meningen, at danske industriprodukter snart skal få lettere adgang til store forbrugerskare i de lande, som går sammen med os i „De Syv“. Det kan derfor slet ikke være nogen gengældelsesaktion, når vi nu skal sætte vore egne todsatser i vejret.

I stedet for restriktioner

Sagen er den, at man vil bygge vore toldmure over for omverdenen i vejret, for at dansk industri ikke skal blive ringere beskyttet mod udenlandsk konkurrence herhjemme i de nærmest kommende år, hvor vi ifølge „De Syv“'s forpligtelser bliver nødt til at afvikle vore importrestriktioner.

Der er ikke noget at sige til, hvis læseren nu griber sig til hovedet!

I årevis har der været talt og skrevet vidt og bredt om „liberaliseringen“, som netop gik ud på, at importrestriktionerne (Vare-

sig Slidmand

**når De køber
arbejdstøj**

**så får De
kvalitet og
slidstyrke
for
meget mere end prisen**

Battlebluse	29,85
Benklæder	29,85

- en kvalitetsvare fra

o. s. v.) skulle afvikles. Og vi har jo da læst, at der er „liberaliseret“ til næsten 100 procent. Skulle det ikke betyde, at importen er stort set fri?

Ak nej! For flertallet af de varer, der betyder noget i dansk produktion, er importbegrænsningen over for konkurrerende udenlandske varer omtrent lige så „vandtæt“, som den hele tiden har været. „Liberaliseringen“ er stadig gået udenom, som katten om den varme grød, og kendsgerningen er, at *to trediedele af den danske industriproduktion i dag beskyttes ved hjælp af importrestriktioner*. Denne beskyttelse er særlig stærk for forbrugsvarer; kun få virkeligt store varegrupper omfattes ikke af den, nemlig især tekstil og beklædning – og her har man til gengæld beskyttelse i form af forholdsvis høje *toldsatser*.

Industriens ønskeseddel

På baggrund heraf forstår man jo nok, at *industrien* bekymres over importrestriktionernes bortfald for varer fra omverdens store industrinationer. Til afløsning af importbegrænsningens beskyttelse har Industrirådet da udarbejdet forslag om højere toldsatser. Og her er nogle eksempler på de varer, der altså fremtidig vil kunne komme lettere og rigeligere ind i landet som følge af importrestriktionernes afvikling, men som til gengæld kan risikere at blive dyrere på grund af højere told:

Fodtøj: Den hidtidige told er 15 pct. af prisen, når varen passerer grænsen; Industrirådet ønsker mindst 22 pct.

Møbler: Tolden er nu 5–10 pct.; Industrirådet ønsker mindst 15 pct.

Radio- og fjernsynsapparater: 17 pct. ønskes forhøjet til 25 pct.

Papirvarer: Tolden ønskes sat op fra 7½–12 til 20 pct.

Cykler og knallerter: 20 pct. told ønskes – mod nu 10 pct.

Køleskabe og andet elektrisk husholdningsudstyr: Tolden forhøjes fra 7½ til 20 procent.

Lædervarer: De nugældende toldsatser er 10–15 pct. og ønskes hævet til 25 pct.

Malervarer: Tolden stiger fra 7½ til 17 procent.

Legetøj: Tolden er nu 10 pct., mindst det dobbelte ønskes.

Blandt de andre ting på industriens ønskeseddel må nævnes plasticvarer, vaske-midler, toiletartikler, varer af gummi, byggematerialer, maskiner, børstevare, grammofonplader, lynlåse og skrivematerialer.

Nu er ønsker ganske vist én ting, deres opfyldelse som bekendt noget helt andet. Men det er dog bebudet, at regeringen straks ved folketingets samling i oktober vil forelægge en ny toldlov med forhøjede satser, som skal træde i kraft til nytår. Og selv om industriens ønsker næppe bliver fuldt ud opfyldt, så viser dog allerede de her anførte eksempler, at toldforhøjelserne vil komme til at gribe ind i vor daglige tilværelse på mange måder.

Derefter går det den anden vej

Som nævnt skal de nye toldsatser træde i kraft 1. januar 1960. De vil sikkert give

HVAD TOLDEN INDBRINGER

SELV om Danmark har lave toldsatser, så kan toldindtægterne nok blive til betydelige beløb for statskassen: 292 mill. kr. i 1957. Det er de udprægede forbrugsvarer, som betaler størsteparten af disse penge; se blot her, hvilke ting der vejer tungest til i toldregnskaberne:

Tekstilvarer	77 mill. kr.
Kaffe	58 mill. kr.
Tobak	28 mill. kr.
Motorøretøjer	23 mill. kr.
Maskiner	15 mill. kr.
Drikkevarer	10 mill. kr.
Papir	9 mill. kr.
Metaller	9 mill. kr.
Instrumenter	9 mill. kr.
Gummiprodukter	5 mill. kr.
Bijouterivarer	5 mill. kr.
Te og krydderier	5 mill. kr.
Apotekervarer	4 mill. kr.
Frugt	4 mill. kr.

anledning til en stærkt fremskyndet import i sidste del af indeværende år, og efter nytår vil forhøjelsernes virkninger på varepriser og produktion så begynde at gøre sig gældende.

Men derefter er det jo meningen, at det atter skal gå den anden vej: Fra 1. juli 1960 vil de nye toldsatser blive nedsat med en femtedel, for så vidt angår varer fra andre medlemslande i „De Syv“ (England, Sverige, Norge, Svejts, Østrig og Portugal), og derefter vil toldmurene år for år blive gjort lavere, til de sluttelig helt forsvinder. For varer fra andre lande, altså eksempelvis Tyskland, Frankrig, USA og Østeuropa, vil vore nye og højere toldsatser dog fortsat være gældende, med mindre man da efterhånden handler sig frem til gradvise og gensidige nedsættelser.

Fra næste sommer vil også importrestriktionerne trin for trin falde bort, og denne lettelse for importen vil sikkert automatisk gælde tillige for varer, der kommer fra Tyskland, Frankrig, USA o. s. v.

Og så er det altså, det skulle blive bedre og billigere at være forbruger.

Konkurrencen, den ukendte faktor

Nu må man dog naturligvis ikke tage disse ventelige udsving op og ned i priser og vareforsyning alt for bogstaveligt. I verdenshandelen er ikke ret mange ting givne og uforanderlige, og det kan meget vel tænkes, at Danmark nu i højere grad end før vil blive skueplads for en skarpere konkurrence, der medvirker til lavere priser.

Geografisk set ligger vort land midt imellem store industrinationer som England, Tyskland og Sverige. Det danske marked har stor afsætningsmæssig betydning for dem alle, og nyordningen af de europæiske handelsforhold vil højst sandsynligt betyde en opstrammer for deres salgsbestræbelser. En således skærpet kappestrid vil snart smitte af på konkurrencen mellem de dele af dansk erhvervsliv, som udelukkende stræber efter størst mulig fortjeneste, og de virksomheder som først og fremmest vil tjene forbrugernes interesser.

Og en sådan udvikling vil forbrugerne jo kunne hilse med glæde.

**-det
rigtige
garn med
kvalitets-
garanti**

GOBELIN P - når De vil strikke bløde, solide ting til børnene.

HOLIDAY - det norske koftegarn - helt rigtig til sportsbeklædning.

HJERTECREPE - BABYGARN og SWEATERGARN er andre lækre kvaliteter, som kan fås i brugsen, der også forhandler

HJERTEGARN'S NY STRIKKEBOG - 48 dejlige og praktiske modeller til baby, børn og voksne.

KØB GARNET MED KVALITETSGARANTI-

**det får De i
brugsen**

*De islandske
håndskrifter er
gemt bag
betonmure og
panserløse.*

Bøgerne to nationer strides om

DEN SER IKKE KØN UD, nærmest som den var hentet direkte på lossepladsen, og dog er den en af Det kongelige Biblioteks klenodier og en af de bøger, der har haft størst betydning for nordisk litteratur og sprogvidenskab – og samtidig en af de bøger, der adskillige gange har ført til heftige meningsudvekslinger mellem Danmark og Island.

Bogen er den eneste fuldstændige pergamenthåndskrift af den ældre Edda, den stammer fra 1200-tallet og er en af de 15 såkaldte skindbøger, som udgør Det kongelige Biblioteks samling af gamle islandske håndskrifter.

Gennem de sidste 50 år har Island gentagne gange rejst krav om at få disse håndskrifter udleveret. I 1927 blev fire håndskrifter og cirka 700 diplomer (dvs. breve og lignende) udleveret, og på grundlag af en fyldig kommissionsbetænkning foreslog den danske regering kort efter 2. verdenskrig, at de resterende håndskrifter skulle være fællesej, men det sagde Island nej til, og forhandlingerne blev derefter stillet i bero.

Hvordan er disse håndskrifter kommet til Danmark? Interesse for oldnordisk litteratur er ikke en videnskab af ny dato. I sidste halvdel af 1500-tallet opstår i Dan-

Den eneste eksisterende udgave af den ældre Edda vises til højre. Af bøgerne, der ligger herover, ses nederst det ene af den såkaldte Flateybogs to bind. Den stammer fra slutningen af 1300-tallet og skildrer de norske kongesagaer. Ovenpå ses en træindbunden bog med bl. a. Ragnar Lodbrogs saga, og bogen til højre indeholder Njals saga.

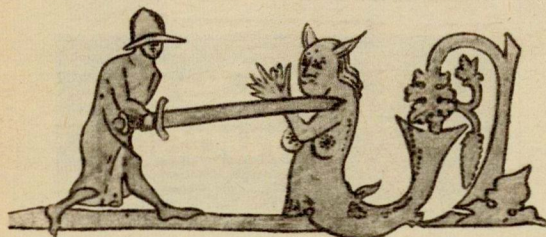
mark en voldsom trang til udforskning af fortiden. Det hænger sammen med tilsvarende strømninger ude i det øvrige Europa, skabt af den boglige revolution, som bogtrykkunstens gennembrud medførte, og af den åndelige rejsning, der fulgte i kølvandet af store kirkelige reformer.

Frederik den Tredje, den første danske enevoldskonge, var selv en lidenskabelig samler af både bøger og kunstgenstande. Han interesserede sig så stærkt for oldislandsk litteratur, at han på det islandske alting lod kundgøre, at han ønskede at få sagabøger og gamle dokumenter til købs eller til låns for at lade dem afskrive.

En række af Det kongelige Biblioteks skindbøger stammer fra hans indsamling, og det var for så vidt i sidste øjeblik, at denne indsamling kom i gang, for interessen for de gamle bøger var på Island meget stærkt dalende. Ikke blot havde økonomisk

forfald – Island blev meget stærkt udbyttet af danske handelskredse, der havde monopol på al handel på Island – og misvækstær sænket befolkningen ned i en apatisk tilstand, hvor kampen for at holde hungersnød og pest fra døren var det altoverskyggende problem. Men bogtrykkunstens nye frembringelser havde gjort de gamle skindbøger „umoderne“, kun agtet af ganske få. Meget ofte blev de således brugt til sko-såler!

Også privatsamlere høstede på Island, og den mest navnkundige er islænderen Arni Magnusson, der var professor ved Københavns universitet omkring skiftet til 1700-tallet. Han var vel på det tidspunkt den eneste islænder, der havde kendskab til og sans for håndskrifterne, og som kongelig embedsmand havde han flere gange lejlighed til at besøge sin fødeby, hvor han så samlede alt, uanset om det kun var brud-

En illustration fra Flateybogen, der skildrer Olaf den Helliges kamp mod en drage. Den er tegnet af præsten Magnus Thorhallarsson, som sammen med præsten Jon Thordarson har skrevet bogen.

stykker eller forrevne enkeltblade, og tog det med hjem til København.

Det er denne indsamling, forfatteren Halldor Laxness på så mesterlig måde skildrer i sin romantrilogi Islands Klokke, Den Lyse Mø og København Brænder. I sidste bind fortælles, hvordan Arni Magnussons store samling nær var blevet flammernes bytte, da København i 1728 hærgedes af den ildsvåde, der lagde største delen af hovedstaden i aske. Ved hjælp af de i København boende islændere lykkedes det at redde de fleste af håndskrifterne, som efter Arni Magnussons død to år senere blev testamenteret til universitetsbiblioteket.

Når der med så voldsom iver fra islandsk side rejses krav om håndskrifternes udlevering, skal det forstås på baggrund af, at de så at sige er landets eneste fortidsminder.

Og når man omvendt fra dansk side lægger vægt på, at håndskrifterne fortsat skal blive i Danmark, er det ikke en eller anden form for national forfængelighed, men skyldes først og fremmest, at disse håndskrifter *har været*, den dag i dag *er* og i mange år fremover *vil være* kernen i forskning af nordisk historie, sprog og kultur i det hele taget.

For blot at nævne et enkelt af disse arbejdsområder har en kreds af danske og islandske videnskabsmænd og studerende i en årrække været beskæftiget med at skabe en oldnordisk ordbog. Her er håndskrifterne uundværlige, fordi den oldislandske litteratur er langt rigere end den danske og svenske, og udlevering af håndskrifterne vil være ensbetydende med standsning af dette arbejde, der først kan ventes tilendebragt i løbet af 10-20 år.

Når man står i kælderens til Det kongelige Bibliotek, har set den svære panserdør blive åbnet til et spartansk udstyret rum, har set en af bibliotekets medarbejdere hente nogle af skindbøgerne dér, og nu selv står med en af dem i hånden – ja, så lader man uvilkårligt fantasien boltre sig. Hvad nu, hvis en islænder, optændt af national begejstring, fik adgang hertil...

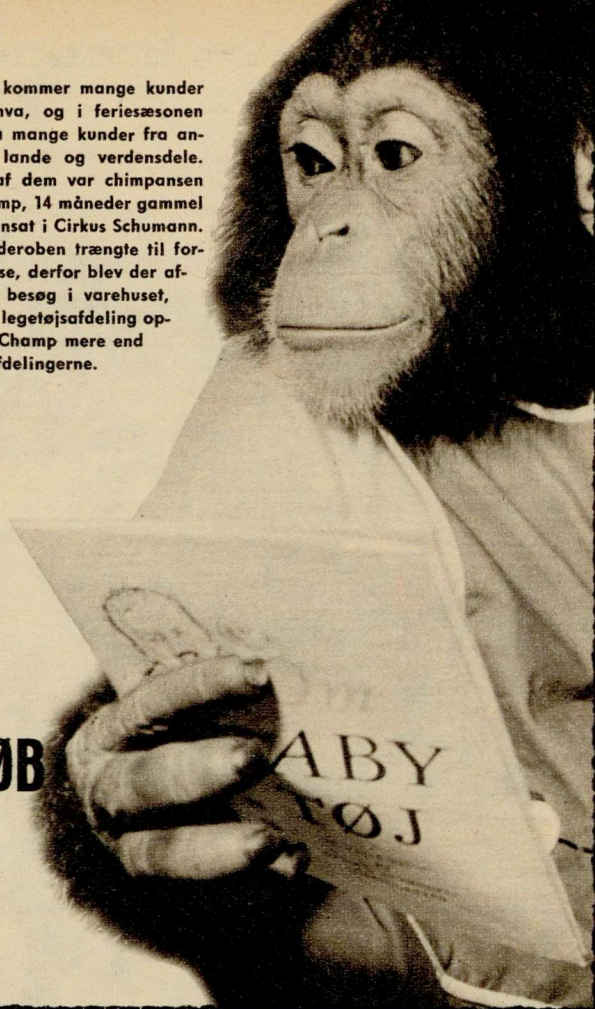
Der er imidlertid ingen grund til at lade fantasien løbe løbsk. Daglig sidder nemlig unge islandske studerende og gransker i håndskrifterne, og det sker jævnligt, at håndskrifter udlånes til Island – og usvigeligt kommer tilbage i god behold.

For er de islandske håndskrifter end blevet et *politisk*, har de aldrig og er heldigvis stadig ikke noget *videnskabeligt* strids-spørgsmål de to lande imellem.

Der kommer mange kunder i Anva, og i ferisesæsonen også mange kunder fra andre lande og verdensdele. En af dem var chimpansen Champ, 14 måneder gammel og ansat i Cirkus Schumann. Garderoben trængte til fornyelse, derfor blev der aflagt besøg i varehuset, hvis legetøjsafdeling optog Champ mere end tøjafdelingerne.

PÅ
INDKØB

højhælsforstærket

Slidmand

en arbejdssok
med fantastisk
slidstyrke...!

Slidmand sokken af uld og nylon er glimrende til brug i gummi-støvler og træsko. Dessin nr. 3/820 er med 3 måneders slidgaranti og fås khaki, sort, grå og lyngmeleret. Pris 8,85

- en kvalitetsvare fra

tåforstærket

ET DAGLIGDAGS SYN I KONGO. Det er ikke almindeligt, at de indfødte fluerne hærger. De foretrækker gengæld må landsbyernes bærende de tung

Det er vigtigere, hvad der sker i Kongo end nogen andre steder i Afrika. Dels på grund af Kongos vældige udstrækning, dels dets rigdomme, dels dets geografiske placering i Afrikas midte. Når Kongos nationalpolitiske udvikling for alvor går i skred, er Afrikas skæbnetime inde. Derfor begynder Samvirkes afrikanske artikelserie med Kongo.

Hvis nogen siger, at Kongo er uigennemtrængelig regnskov, er det sandt. Hvis nogen siger, det er øde bjergegne eller knastør savanna, er det også sandt. Tænker man sig et Kongo med vilde bjerg- og bambusskove højt tilvejs på bjergrygge nær den evige snes grænser eller floder og sumpe fyldt af flodheste og krokodiller, så kan man finde det side om side med de dejligste schweiziske eller norditalienske panoramaer i ramme omkring smilende drømmesøer. Men man kan også i lavlandet opleve milevide strækninger af fladt, mennesketomt, monotont buskland uden opmuntring i ensformigheden. Nogle vil sige, at i Kongo møder man negeren på det mest primitive leveniveau – andre lige det modsatte: nemlig at den jævne neger i

Kongo har nået en levestandard så høj, at den ligger den europæiske meget nær. Begge dele er sandt, og sandt er det også, at i Kongo kan man træffe sorte arbejderfamilier i tusindvis, der beboer tip-top moderne udstyrede huse side om side med slumkvarterer af elendige hjemmestrikkede bølgeblik-skure. Kun få snese kilometre fra minedistrikter, hvor de mest raffinerede tekniske metoder anvendes i et højspændt jagt for at bringe vor moderne civilisations vigtigste råstoffer frem af jorden, befinder man sig i en vildmark så uvejsom og mennesketomt, som var man på månen. Inden for en enkelt provins som Kasai kan man finde to nabofolk, bakubaerne og bapendaerne, så vidt forskellige som fra vest til øst. Det første et vel-

organiseret sort kongerige med kulturtraditioner langt tilbage i århundrederne, det andet et overtroisk, primitivt folk med særlige danseceremonier og hjemstedet for en barbarisk og mystisk sektdannelse, vi skal høre nærmere om i en senere artikel i *Samvirke*. Nogle steder er ikke til at opdrive vand – mens overflod af vand er den daglige plage andre steder. Vulkaner, kratersøer, forrevne bjerge og frugtbare dale danner et hjørne af landet, som står i direkte landskabeligt kontrast til de dystre, næsten blågrønne palmeskove og jungler i et andet hjørne.

Sære folk, særlige skikke kan et for et drages frem fra folkedybet: Tallerken-negre og pygmæer, folk, der vansirer deres ansigts- og kropshud med dybe hug-ar, andre som

ET SORT IMPERIUM I STØBE

OS INDRE. Trods tilstedeværelsen af utallige vandløb er det bosætter sig ved bredderne, hvor malariamyggen og tsetse-åbne rydninger i skovene, helst på toppen af højdedrag. Til der og børn daglig vandre milelangt for at hente vand, der på hovedet. Billedet viser en sådan situation.

anlægger permanente hovedbind for at få lange hovedskaller, atter andre som kapsler deres ben ind i stramme metalløylstre... Alt dette i direkte modsætning til kongo-negeren af i dag: den moderne industrialiserede afrikaner (ikke neger), der så godt som nogen europæisk kollega kører sin bulldozer eller sin kran, håndterer sin boremaskine eller elektriske sav, dirigerer sin drejebænk eller anden fuldautomatisk værktøjsmaskine – for om aftenen at promenerer sin nye cykel, iklædt hvid skjorte og blankpolerede sko! Jo, han er i sandhed et forbløffende resultat af Kongos hovedkuls spring ind i atomalderen, selv om vildmanden og skovmennesket endnu ikke ligger så langt under overfladen, men hvert øjeblik kan springe frem i dagens lys.

Man er på vore hjemlige breddegrader vant til at tænke sig Kongo som indbegrebet af det mørke fastland, indvævet i romantiske forestillinger om vilde dyr i tætte urskove, forfulgt af spydbevæbnede nøgne negre. Sådan er Kongo kun enkelte steder, langt uden for alfarvej. Det dominerende billede fra landevejen viser os negeren i hans dagligliv under skovrydning, plantningsarbejde, jordkultivering o. lign., samt kvindernes uendelige vandringer med deres helt utrolige byrder på hovedet og masser af lastbiler på landevejene, hvirvlende vældige støvhale efter sig. Når det gælder livet i byerne, ligner det ikke så lidt vort eget, eller i det mindste, hvad man kan se rundt om i Syd-europa, det gælder mennesker såvel som dagliglivets situationer. Bortset fra hudfarve (samt tempoet), er der ingen synderlig forskel på de chauffører, restaurationstjenere, mekanikere, kontorfolk, håndværkere etc., som udgør de store masser i europæisk dagligliv sammenlignet med byneren.

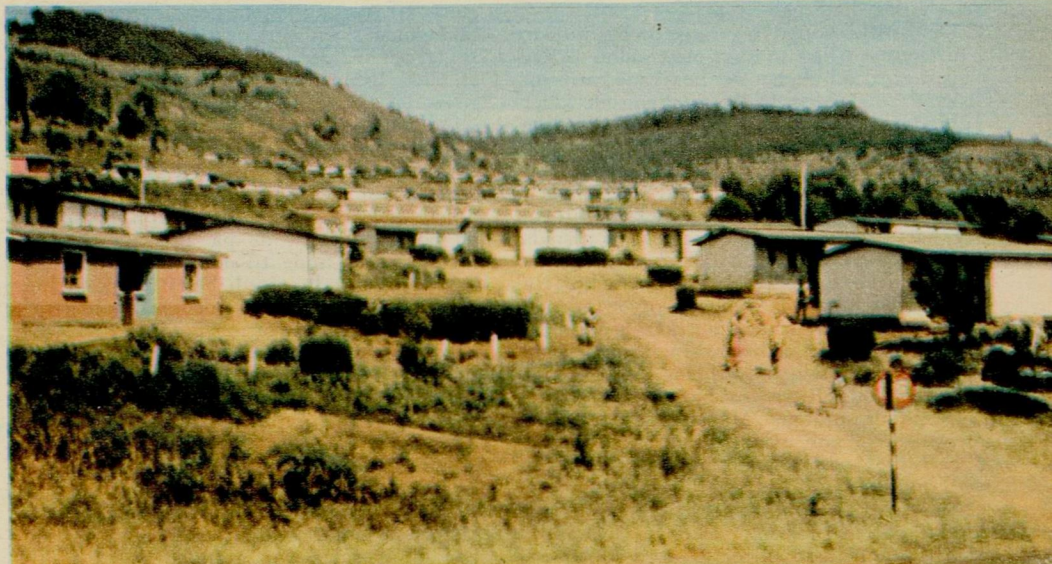
Geografisk, menneskeligt, socialt, land-skabeligt, produktionsmæssigt – på alle punkter er Kongo et land, hvor store modsætninger mødes. I virkeligheden kan det ikke kaldes et land, en koloni, eller en nation, snarere et imperium, bestående af 5-6, ja flere lande. I udstrækning så stort som hele Indien og langt mere frugtbart. Alligevel et underbefolket land med 13 mill. indbyggere mod Indiens ca. 350 mill. Hvilke fremtidsmuligheder gemmer Kongo ikke på, når man tager den langt fra udnyttede frugtbarhed og de svimlende mineralske rigdomme i betragtning.

Lad os foretage en rask tur på kryds og tværs i dette altnulig-land. I flyvemaskinerens tidsalder tilbagelægger man på få timer strækninger, som var livsopgaver for sidste århundredes opdagelsesrejsende. Vi begynder dog med den klassiske sejlads fra hovedstaden Leopoldville op ad Kongofloden mod landets indre, en sejlads med snørkler og sving. Nok er Kongo sine steder op til 15-20 km bred, men i flodløbet vrimer det med store og små øer (4000 ialt), under- og oversøiske sandbanker, indskæringer, sumpdannelser og forgreninger, så det næppe er

muligt for andre end navigatørerne at finde ud af, hvad der egentlig er Kongo. Den langsomme flodsejlads er en hård prøve for tålmodigheden, navnlig hvor den udføres af de gammeldags, brændefyrede skovlhjulsdampere. I de senere år er der sket en del fremskridt bl. a. ved indsættelse af det majestætiske, oliedrevne skrueskib „General Olsen“, samt ved at udskifte de klodsede godspramme, som tidligere kobledes til floddampere og forsinkede dem urimeligt, med landgangs-fartøjer fra krigens tid. Men flodsejladsen er stadig et omstændeligt tidkrævende led i landets transportsystem. „General Olsen“ er ingen fejlskrivning. Navnets hjemlige klang skyldes en dansk officer, som i de tidligste kolonidage indlagde sig store fortjenester som koloniorganisator – selv i Leopoldville er han hædret med en General Olsens Boulevard. Men hans værk hører nu historien til.

Så snart flodskrænterne på den første strækning efter Leopoldville er passeret, jævner det omgivende landskab sig ud i niveau med floden, og urskoven går helt ud til dens bredder. Bopladser, landings- og markedspladser afbryder med kortere eller længere mellemrum dette jungleagtige vildnis, og på disse steder hersker et myldrende liv. Men ellers ligger urskoven knugende og tavs, rejser sig på begge sider af floden som en grøn mur. I en bredde af flere hundrede kilometer strækker den vildeste jungle sig dybt ind i landet. Øverst lukker kæmpetræernes kroner for sollyset, og under deres grønne kuppel væver klatrevækster og bladranker fantasifulde draperier mellem grene og blade, samtidig med at en underskov af mangrove og lianer kryber tilvejs i et evigt kapløb om lys og luft og eksistens.

Helt op til grænsen mod Fransk Ækvatorial Afrika og lige så langt på den anden side af selve Kongo-floden, gennemvæder flodens utallige tilløb landet som en kæmpe stor våd svamp. Enkelte steder går smalle bilveje gennem skoven, men ellers er de få primitive stammemennesker, som lever her, afskåret fra resten af verden. De lever af palmeolie, maniok, forskellige slags rødder, sukkerrør og majs og jager stor- og småvildt med buer

I grell modsætning til de primitive bopladser i skovene er det belgiske kolonistyre gået stærkt ind for at rejse tip-top moderne negerbyer i områder, hvor den tekniske revolution skrider stærkest frem – ikke alene i de store byer, men spredt over alle industrialismens kraftcentre og i de egne, hvor landbrugsproduktionen er i stærkt opsving. Husene på ovenstående billede bebos af almindelige sorte arbejderfamilier og findes i hundrevis spredt i dekorative klynger op over bjergskrånninger i byen Bukavu ved Kivu-søens bred. Tilsvarende bebyggelser kan findes i provinsen Haute Katanga, og i byerne Leopoldville, Stanleyville m. m. side om side med de hængsligste slumkvarterer i bølgeblik

ET SORT IMPERIUM I STØBESKEEN

FORTSAT FRA MIDTSIDERNE

og pile, spyd, net og fælder. De smører deres ansigter med rødt pulver, pynter sig med leopard-tænder om halsen eller lange rækker af små hvide muslingeskaller i kæder om lænderne.

Dette brede skovbælte på hver side af floden rækker det meste af 1000 km frem mod byen Stanleyville, hvor flodsejladsen ender, men tynder ud, efterhånden som det fjerner sig fra Kongo-bassinets store sumpområde midtvejs mellem Leopoldville og Stanleyville, indtil det mod nordøst går ind i et mere savannepræget højland.

Enkelte steder afbrydes dette buskland af gummi- og kaffeplantager, men foreløbig er det et af de dårligst udnyttede områder af Kongo. Særlig op mod grænserne til Sudan og det franske Ubangi-Schari udgør det et vildt og utilgængeligt terræn, hvor der skal findes mennesker meget nær kannibal-stadiet. Elefanter, giraffer, antiloper, bøfler, vildsvin og andet storvildt vandrer om i store flokke på et 1 1/4 mill. tønder land stort areal, der udelukkende er reserveret dyrene. Her findes bl. a. det yderst sjældne hvide næsehorn og den lige så sjældne kæmpemæssige elan-antilope.

Det eneste virkelige aktiv i hele dette nordøstlige hjørne er en række guldminer, som drives samlet under en koncession og indbringer en betydelig part af de ca. 100 mill. kroner guld, der årlig udvindes i Kongo. Fremgangsmåden spænder ligefra almindelig gammeldags udvaskning af metallet i gruslejerne langs dalene til knusning af guldholdig malm fra skakter dybt ind i klipperne.

Syd og øst for disse guldminer skifter landskabet igen karakter, man befinder sig pludselig i et af de mest eksplosive områder på jordkloden, hvor engang i forhistorisk tid jorden sank sammen i en dyb revne, der strækker sig fra syd til nord i hele Afrikas længde og ender helt oppe i Middelhavsområdet. Alle de lange og afgrundsdybe centralafrikanske søer er placeret som efter en snor langs dette gab.

Det østlige Kongo ligger lige på brudlinien, hvor naturen har anbragt otte endnu aktive vulkaner til minde om det kolossale forhistoriske drama. Med få års mellemrum lader vulkanerne skiftevis høre fra sig med stærke udbrud, der hver gang lægger et nyt tæppe af lava ud over den nærmeste omegn. Men det er for småting at regne ved siden af den katastrofe, som en gang har flækket jorden. Jeg har selv fra Tanganyikasøens nordspids haft den oplevelse at se fjeldet stige mange hundrede meter lodret til vejrs direkte fra søens bred som en kompakt og svimlende fjeldmur. Langs denne mur går brudlinien, og den fortsætter med samme voldsomhed op langs søerne Kiwu, Edward og Albert, samt den snedækte Ruvenzori-bjergkæde, (oldtidens sagnomspundne „Månebjerge“) alt sammen på Kongos østlige grænsskel. Langs disse bjerge og i floder, sumpe og lavninger ved deres fod, findes det rigeste dyreliv i Central-Afrika, en vrimmel af flodheste, elefanter, bøfler vildsvin, næsehorn, aber, krokodiller m. m. samlet i de to store vildtreservater Elisabeth- og Albertpark, og ved deres sydlige ende ligger vulkansøen Kiwu, ind-

skåret og forrevet, et sidestykke i skønhed til de berømte norditalienske søer.

Disse randbjerge ved Kiwu-, Tanganyika- og Edward-søerne samt deres forbindelsesfloder bugner af vulkansk frodighed, som man kender det fra Vesuv og Kilimanjaro skrån timer. Alt kan gro på de terrasseinddelte bjergsider, og fordi deres dyrkbare maksimumhøjder når helt op til et par tusind meter over havets overflade, har hvide kolonister kunnet slå sig ned her og midt i Afrikas hjerte, lige under Ækvators sol, kunnet producere afgrøder, der ellers ikke kan tåle tropiklimaet, heriblandt mange af vore egne kendinge, jordbær f. eks. Som centrum for hele dette distrikt er ved Kiwusøens sydspids opstået et vidunder af en by med det afrikanske navn Bukavu anlagt på en halvø ud i søen og på de omliggende bjergskrån timer, så den hæver sig i flere terrasser og sænkninger op fra søen. Øverst oppe ligger i flere halvmåneformede bebyggelser de bedst udstyrede huse til sorte arbejderfamilier, jeg har set i Afrika – af en standard mange danske ville misunde dem.

Men det er ikke stolthed eller lykke over deres by og deres koloniserings-resultater, der besjæler de 50.000 hvide belgiske kolonister rundt omkring Kiwusøen. Tværtimod er det dystre forudannelser om, hvad det kommende sorte styre i Kongo vil betyde for deres fremtid. Her ved Kiwu eksisterer den eneste nævneværdige hvide kolonisation i Kongo – på trods af de belgiske kolonimyndigheds bevidste bestræbelser for at forhindre hvid bosættelse noget sted i Kongo – vi skal senere høre hvorfor. For disse kolonister kom det som et lyn fra en klar himmel, da den belgiske regering for et halvt års tid siden bebudede Kongos snarlige nationale selvstændighed. De nærer ingen illusioner om den skæbne, de vil komme ud for med sorte magthavere som deres overmænd, og da den belgiske koloniminister netop på det tidspunkt, jeg befandt mig i distriktet, rejste rundt til møder mellem dem, blev han modtaget med skældsord og tomater som kasteskyts. Set fra deres side er det forståeligt, de er bitre. Igennem et livslangt hårdt slid, stor risiko og afsavn, har de bygget en formue op i jord- eller (i byerne) forretningsejendom i tillid til, at belgisk styre i Kongo vil vare evigt, og nu ramler det hele. Fortsætter de deres gerning, frygter de for at blive for-drevet ved alle mulige former for chikanerier og boykot. Prøver de på at sælge, kan de ingen købere finde til deres formueværdier. De er harmfyldte, fordi belgisk koloniadministration kun reagerer med et skuldertræk over for deres bekymringer ud fra det synspunkt, at ingen har opfordret dem til at slå sig ned i Kongo, tværtimod.

Fra Kiwu foretager vi et nyt spring ned i det sydøstlige hjørne, gør ophold undervejs i Manono. Nej, det er ingen fejltagelse, vi er virkelig i det berømte Katanga, det rige Katanga med de miner, der leverer nogle af verdens vigtigste metalmalm og industriråstoffer. Landet ser alt andet end rigt ud. For få år siden var Manono et trostesløst sted i et halvt ørkenagtigt klippelandskab, ensomt og øde. Nu er der som ved et trylle-

slag vokset en livlig by op med smukke beboelseshuse for både europæere og indfødte. Hvorfor? Fordi man ved Manono fandt et tinmalmleje med et meget højt indhold af tin, og nu hober sig mægtige pyramider af slagger op, hentet frem af de gruber, hvorfra minearbejderne udvinder malmen.

Sådan har Katanga givet den ene gevinst efter den anden. Landet mangler totalt ydre tiltrækningskraft, bart og solstegt som det er. I seks måneder af året falder der overhovedet ikke en dråbe regn. F. eks. har man måttet tvinge en flod ind i et nyt kunstigt leje for overhovedet at skaffe vand til Manono.

Denne by er blot et isoleret eksempel på, hvad der sker, når minedriftens eventyr pludselig udfolder sig i en ødemærk, hvor intet tidligere har kunnet gro eller bo. Dybere inde i Katanga, i den smalle strimmel land, der bærer navnet Øvre Katanga, har minedriften fuldstændig vendt op og ned på det oprindelige landskab. Her fandt man for 40 år siden det første spor af det berømte kobberbælte, som senere viste sig at indeholde ikke blot kobber, men en fabelagtig rigdom af mineraler. Store byer som Elisabethville og Jadotville med en hel ring af planeter omkring sig er vokset op som centre i en kraftkoncentration af industriel aktivitet, som forsyner verden med en serie af de vigtigste malm til udvinding af kobber, uran, kobalt, zink, aluminium m. m.

Den jungle, som trives her, er af stål og beton. Den består af højovne, gravemaskiner, kraner, transportbroer, pumpeanlæg, stål-tårne, knusnings-, sorterings- og udselmtningsanstalter, tipvogne i tusindvis, vandkraftanlæg o. s. v. med hertil hørende trafikale og tekniske hjælpeprocesser i utallige variationer. I løbet af én eneste generation har Katanga foretaget springet fra stenalderen lige ind i atomalderen, hvilket skal forstås bogstaveligt, eftersom uraneventyret er blevet et højdepunkt i udviklingen. På godt og ondt vil navnet Shinkolobwe til evig tid være knyttet til verdenshistorien som oprindelsessted for den uran, der bragte verden ind i et nyt tids-afsnit. Længe efter at Katanga havde tjent sig rig på kobberet, var uranmalm (det såkaldte begblende) nærmest ugleset, man kendte det som en giftigt udseende forekomst i overfladen omkring Shinkolobwe. Dets radioaktive egenskaber var man klar over, og i nogle mellemkrigsår blev det udvundet til fremstilling af radium, men i så beskedne mængder, at produktionen kun betalte sig for en tid. Den gik i stå, og minen fyldtes med vand.

Men under atomkraftens fremmarch i krigens sidste år blev Shinkolobwe pludselig midtpunktet for uranleverancerne til USA, dog i dybeste hemmelighedsfuldhed. Helt op til vore dage fandtes Shinkolobwe overhovedet ikke aftegnet på noget kort over Kongo, og selv om Shinkolobwe i dag deler værdigheden som storleverandør af uranum med en række andre (Canada f. eks.) og ikke skjuler sig så hemmelighedsfuldt som tidligere, skal man ikke købe billet dertil i håb om at få adgang, for man vil finde alle tilgangsveje blokeret af vagter. Hvilke dollarrigdomme Shinkolobwe har skovlet sammen til Belgien, så længe den beherskede markedet, hører til krigens og efterkrigstidens fabler, men alt tyder på, at Belgien har fået sine besidderrettigheder til Kongo skyhøjt betalt, inden amerikanerne slog i bordet og gennemtvang et mere rimeligt vederlag. Dog stadig med en vid margin til Belgien, som i forvejen nyder godt af, at dets Katangareserver (fremfor alt kobberet) synes uudtømmelige. Den trust, der står for minedriften i Katanga (med den belgiske stat som dominerende parthaver) betaler ca. halvdelen

Skyskrabere og moderne betonbygninger præger gadebilledet i Kongos hovedstad Leopoldville. Ovenstående viser en gruppe racercyklister i opløb, sorte og hvide imellem hinanden, en utænklig kombination i Britisk Østafrika. I Kongo er intet raceskel.

af alle Kongos skatter. Det røber en del om Katangas værd som direkte – og navnlig indirekte – bidragyder til den belgiske økonomi.

Lad os nu gøre springet ind til det næstsidsste af Kongos markante områder, Kasai, med dets vældige palmeskove. Overalt i Kongo gror oliepalmen, men ingen steder så enerådigt. De mørke palmekroner giver hele ejendommelig blågrøn kulør. Vi befinder os her i Kongos centrale del, hvor utallige bifloders bifloder løber sammen i et stormasket net af strømmende vandårer til floden Kasai, som igen er storleverandør til Kongo-floden. Hele landet er som skåret i småstykker af de fordybninger i det hårde lavlandsplateau, som flodløbene har boret sig ned i – nogle steder bratte kløfter, andre steder bredere dalsænkninger, ikke særlig dybe, nærmest som en slags „kælderetage“ til det omgivende land, men overalt tilgroet af et uigennemtrængeligt vildnis, fugtige og klamme at dykke ned i, når vejen skærer dem. Her møder man selve det tropiske Afrika i al dets barbariske frodighed, så voldsomt, så det næsten gør en bange.

På „stue-etagen“ er det palmernes land. Også her hænger krybende og kravlende vækster som tætte guirlander mellem de højstammede træer, og jordbunden er et filter af stridt marchalmagtigt græs og bregner, dækkende over slanger og andet djævelskab. Hvor skoven er tættest, findes naturligvis visse enomme og dystre strækninger, men ellers myldrer dette land, modsat urskoven i Kongo-bassinets sumpland, med mennesker og hus-

dyr. Landsbyerne ligger i lange rækker langs vejen: firkantede stråhytter på række og geled med hele det huslige liv præsenteret for åbent tæppe, et usædvanligt og ustandselige skiftende skuespil. Men disse folk er af en helt anden standard end de tilbagestående stammer i tidligere nævnte afsides liggende dele af Kongo. Navnlig ungdommen er ualmindelig levende og opvakt at se til. Derfor rekrutteres arbejdsstyrkerne til Katangas mineindustri også herfra. De er vant til høje lønninger og fordringsfuld levevis. Ingen render rundt med spyd som andre steder i Afrika, derimod forstår de at gøre sig livet behageligt, slængende sig i kurvestole foran deres hytter. Adskillige steder så man hele familier sidde til højboards under et løvtæppe i det fri. Cykler var et næsten lige så almindeligt befordringsmiddel som på en dansk landevej. Høns og geder boltrede sig i vejstøvet i et utroligt antal, og man undgik ikke at efterlade sig adskillige lig i støvskyerne efter bilen.

Foruden at være et vældigt befolkningsreservoir er Kasai Kongos betydeligste forrådskammer af landbrugsprodukter, men langt fra udnyttet efter ydeevne. Værdifulde tropeafgrøder, som Europa hungre efter, kan gro her, og eksportproduktionen kan mangedobles; hertil kræves imidlertid en total driftsomlægning, men negeren hænger stadig i selvforsynings-traditioner.

Inden vi forlader Kasai, må vi ikke glemme diamantlejerne, nogle af verdens rigeste, opstået i aflejringer langs flodnettets dybt

skårne dalsænkninger i to forskellige områder i Kasai. Bakwanga i provinsens østlige del producerer årlig ti millioner karat, dog kun anvendelig til industribrug, særlig i præcisionsværktøj. I Tschikapa mod sydvest svinde den årlige udvinding ind til blot en tyvendel af Bakwanga, men til gengæld er halvdelen egnet til smykkesten. Talrige berømte eksemplarer kommer herfra.

Selve kystlandet i Kongo er ubetydeligt – formet som en smal korridor mellem det franske Kongoland og det portugisiske Angola, ikke desto mindre er stedet vidt berømt af to grunde. Dels fordi Stanley her fuldendte sin store opdagelsesrejse, da han i slutningen af halvfjerdserne nåede frem til Kongos udmunding og hermed havde ydet det største bidrag til at lukke Afrikas indre op. Men ikke mindre fordi landskabet i sig selv er en oplevelse. Når Afrika var så svær at trænge ind i syd for Sahara, var grunden hertil kontinentets form som en omvendt dyb tallerken. Fra en smal kyststrimmel steg terrænet vildt og brat op til det bagved liggende højere „mørke“ fastland, som således lå inden for en slags beskyttelsesvold. Næst frem til denne tallerkenrand bliver den ellers så brede og magelige Kongo-flod som besat af vildskab. Først vider den sig ud til et kolossalt søområde, kaldet Stanley-pool, på det sted, hvor Leopoldville er anlagt, hvorefter den samler sig igen og i et styrt på flere hundrede kilometer sender sine vandmasser ned over tallerkenranden. Det var en hård nød for Stanley at knække, da han nåede dette sted, for flodvejen var spærret af strømsnævninger og vandfald, og udenom var et vildnis af kløfter og jungle. Men med den uforfærdede hårdnakkethed, der prægede Stanley og hans mænd, lykkedes det først at komme ned – og senere op igen med et vældigt ekspeditionsudstyr til en ny rejse. På en strækning af ca. 350 kilometer falder flodlejet adskillige hundrede meter, 600 kubikmeter vand i sekundet styrter sig gennem 32 forskellige forsnævninger og vandfald, og når halvvejs ud gennem kyststrimlen til havet, inden det igen samler sig til en rolig strøm. Ikke så underligt, at man midtvejs nede i dette styrtebad er ved at bygge et af verdens største kraftværker.

Det er med en følelse af andagt, man står på toppen af det højedrag, hvor Kongo går ind i sit vilde styrt, og hvorfra en Stanley i sten, anbragt på et storstilet monument, stirrer frem over Stanleypool mod Leopoldville – den by, som han selv lagde grunden til og som ved sine skyskrabere og kilometervide udstrækning er blevet et af Afrikas betydeligste bycentre. På samme sted har den levende Stanley stået bl. a. sammen med den danske sømand Albert Christoffersen, som var en af hans håndgangne mænd, og hvis efterkommere lever endnu i bedste velgående i København.

Ved højedragets fod buldrer Kongo ind i det sydende og brølende gab. Midt ude i strømmen ligger en junglebeklædt ø af anseelig størrelse, som siden tidernes morgen aldrig har været betrådt af noget menneske, fordi det simpelt hen er umuligt for et levende væsen at komme igennem de frådende vandmasser – selv i dag har man ikke kunnet lande med helikopter formedelst træerne. Vandet brøler ind mellem klippeskær der deler det i malstrømme, hvorfra mægtige vandpukler og eruptioner hæver sig højt op over den skummende brænding. På den måde fortsætter det fra „etage“ til „etage“ frem mod havet. Det er i korte træk et rids af det sorte imperium, nu på vej ind til national uafhængighed med et læs af problemer efter sig. Herom skal vi høre nærmere i en senere artikel.

„PRISKRIG“

FORAN

FJERNSYNSSKÆRMEN

HVOR MEGET skal et godt fjernsynsapparat egentlig koste?

Mange mennesker i Ålborg og omegn har i den senere tid spurgt sig selv herom. Og de har både talt på knapperne og talt deres sparepenge – for ålborgensernes lyst til at sætte sig foran egen fjernsynsskærm er rigtignok blevet ombejlet i en grad, som man ellers kun sjældent oplever.

Det begyndte med, at varehuset *Stilman* kunne tilbyde et udmærket 21 tommer fjernsynsapparat til 1285 kroner (minus 5 pct. rabat ved kontant betaling). Prisen ligger flere hundrede kroner under den normale pris for tilsvarende apparater. Men dette udslag af konkurrenceevne og god forretningsførelse var mere, end de lokale radioforhandlere kunne tage: 9 af dem indrykkede i bladene fællesannoncer om „folkefjernsyn“ til 995 kroner!

– Dette må være direkte tabsgivende, siger direktør *Egil Jørgensen* i Varehusforeningen, som driver *Stilman*-magasinerne. – Vor pris er regnet ud med en sund avance, og når vi kan sælge apparaterne så billigt, skyldes det, at vi aftager en stor del af produktionen fra fjernsynsfabrikken i Pandrup, som nu er kommet i gang igen, efter at den en tid måtte standse i forbindelse med Samkøb-krakket. Og vi har fået en drønende salgssucces hermed. Selv midt under sommerens hedeølge solgte vi omkring 75 apparater om ugen, og vi kan kun lige følge med efterspørgslen. Den besynderlige form for priskrig, som radioforhandlerne har startet, generer ikke vort salg – måske snarere tværtimod.

Hermed hænger det således sammen, at radioforhandlerne åbenbart kun kunne fremskaffe meget få apparater til den opreklamerede pris, 995 kroner. Mange mennesker gik derfor forgæves. Det bryder forbrugere sig jo ikke om. Og det ærgrede sikkert radioforhandlerne, da *Stilman* og *Pandrup*-fabrikken i fællesskab indrykkede avisannoncer, hvori man betonede, at ingen i længden kan holde til at sælge fjernsynsapparater med tab – „men kan De få et apparat til 995 kroner, så skynd Dem!“

Varehusforeningen kan blive ved at levere, og den har nu også – ligeledes med stort held – optaget fjernsynssalg gennem *Stilman*-magasinet i Odense.

Det er i det hele taget påfaldende, som der kan sælges fjernsynsapparater, når blot prisen er indbydende og apparatet godt – til trods for, at det jo endnu knap nok er årstiden for de stille hjemmeaftener. Med lige så stor succes som *Stilman*-magasinerne, har således *Esbjerg* og *Omegns Brugsforening* i den senere tid solgt prisbillige fjernsyn. Der vil blive kigget noget til vinter!

Sommerens friske opkvikker -

GRAPE SQUASH

- fremstillet af naturlig

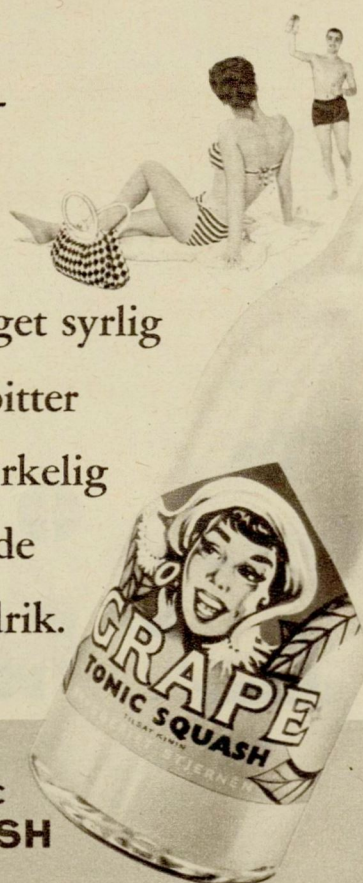
grapesaft - udpræget syrlig

og ganske let bitter

- en virkelig

forfriskende

sommerdrik.

STJERNEN'S

GRAPE

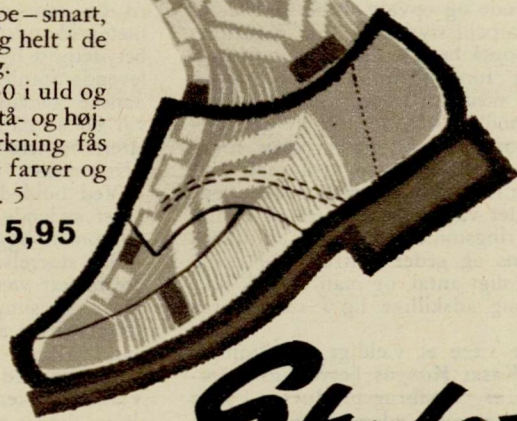
TONIC SQUASH

- den med pigen

**OLE
BOLE
GIK
I SKOLE...**

Stafet er den ideelle skolestrømpe – smart, slidstærk og helt i de unges smag. Dessin 1050 i uld og nylon med tå- og hælforstærkning fås i flere fine farver og koster i str. 5

5,95

Stafet

- en kvalitetsvare fra

FRA FREDERIKSBERG TIL HAMBURG

– og nu i toppen for de tyske
brugsforeningers fællesforening.

EN TIENDEDEL af de æg, oste og fjerkræ, fællesforeningen GEG sælger til de vest-tyske brugsforeninger, kommer fra Danmark. Denne andel er i stigning, og det skyldes naturligvis varenes kvalitet, men det har også sin årsag i, at GEG's køb varetages af *Waldemar Krogh*, der taler dansk og er bundet til Danmark med mange bånd. Nok er Krogh født i Hamburg for halvtreds år siden, men barndommen og ungdommen tilbragte han på Frederiksberg, faderen var dansk, moderen tysk – det gav begge sprog fra barnsben. Og med dette sproglige grundlag og det grundlag, som dansk skolegang og dansk handelseksamen er for en ung mand, drog Krogh i 1929 ud i den store verden. Han tog til Hamburg og søgte arbejde på fællesforeningen

GEG (en forkortelse af Gross-einkaufs-Gesellschaft Deutscher Konsumgenossenschaften). Vejen til GEG var ikke så tilfældig. Forældrene havde været ivrige medlemmer af en frederiksbergsk brugsforening, før denne blev en del af HB; gennem sin handelsuddannelse var Krogh velkendt med de danske andelsmejeriers arbejde og produktion. Derfor fik han ansættelse i GEG's smørafdeling. Arbejdsroen varede kun til 1933, så fik

GEG og dermed også Krogh nye „overordnede“, med hvem han havde den ene „faglige“ uoverensstemmelse efter den anden, og som flyttede ham fra afdeling til afdeling, til sidst til en post som lagerist i vinafdelingen. Derefter lod de ham være, men Krogh lærte afdelingens funktioner helt fra grunden. Dette blev en fordel for ham, da brugsforeningerne og GEG skulle genopbygges efter 1945. I ham fik vinafdelingen en chef, som kendte hele arbejdsgangen, og da GEG senere oprettede andre vinafdelinger og byggede en spiritusfabrik i Altona, fik Krogh også disse at tumle med. I 1953 blev han udnævnt til prokurist i en afdeling, der foruden vin og spiritus også befattede sig med smør, fjerkræ og ost.

Waldemar Krogh er nu indvalgt i direktionen for GEG, en bestyrelse på syv mand, som er ansvarlig for en årlig omsætning på mere end en milliard mark (cirka 1600 millioner danske kroner) mellem fællesforeningen og dens brugsforeninger. Vin og spiritus er fortsat Kroghs domæne, men arbejdet med disse varer overskygges dog af, at Krogh desuden har fællesforeningens køb og salg af landbrugsprodukter under sig med opkøb, import og fabrikation (i en række af GEG's egne fabrikker) af konserver og dybfrosne varer. I denne varekollektion indgår danske varer stadig, og Krogh har på det allerseneste noteret sig, at i år stiger især importen af dansk fjerkræ.

Lækker nyhed til alle slikmunde

*stor
plade*
DUKAT
*til
1 krone*

DUKAT-pladen – 45 g fløde eller bitter
– giver den dejligste chokoladenydelse.

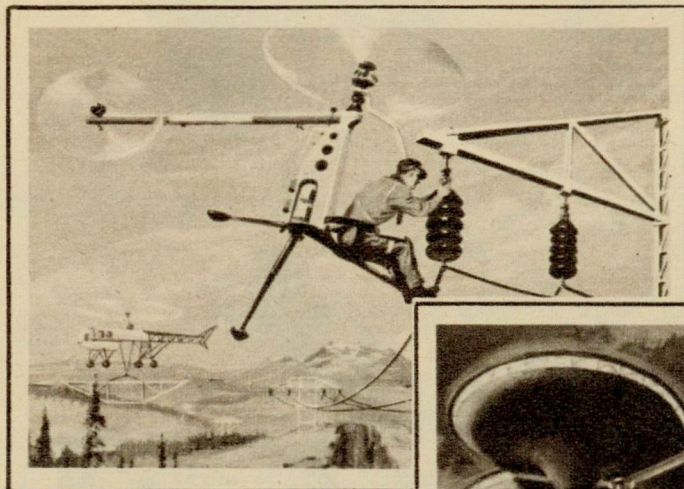

-gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

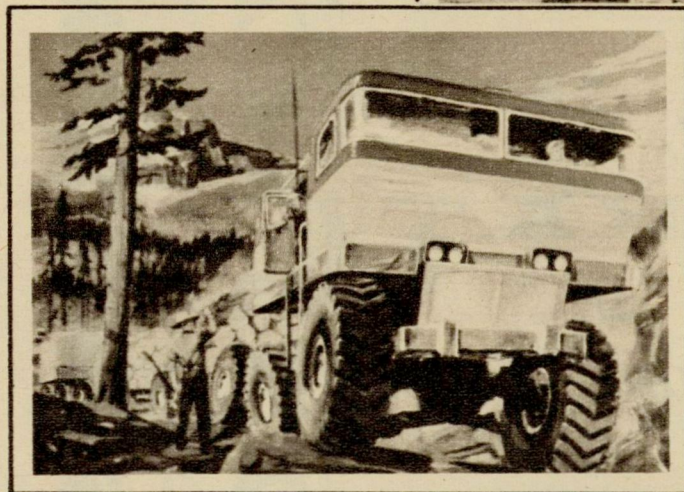
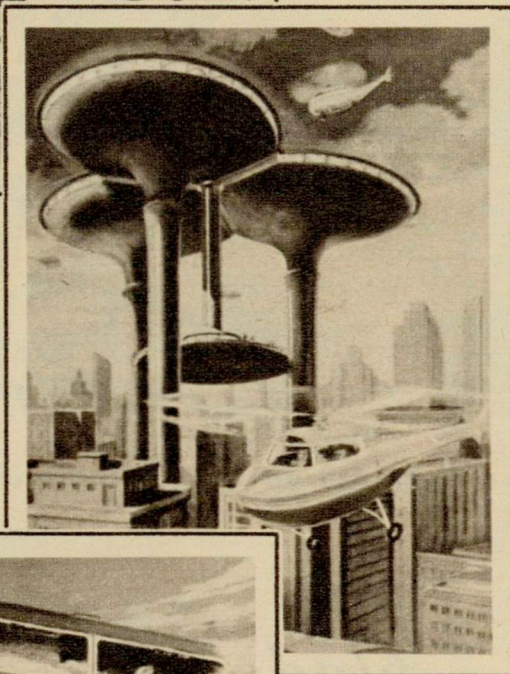

Fremtidsdrøm – Virkelighed?

„Hjemmet“s billed-serie fortæller om de sidste nye fremskridt i teknik og tempo.

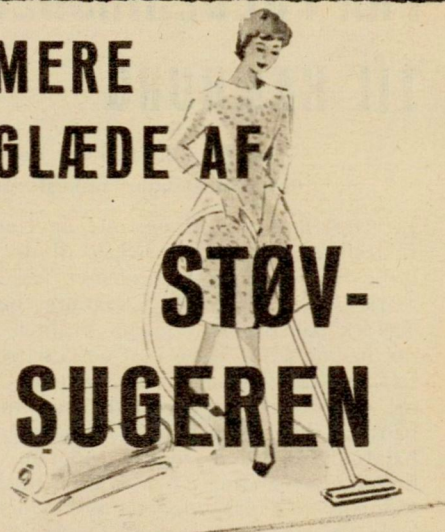
Denne nye store samle-serie vil give et enestående interessant og spændende overblik over en udvikling, som allerede er inden for menneskenes rækkevidde. Begynd derfor at samle på „Hjemmet“s farvebilleder - de følger gratis med bladet fra denne uge.

Fås hos alle bladhandlere eller på postabonnement

Hjemmet

MERE GLÆDE AF STØV-SUGEREN

HVIS MAN kunne tage sig sammen og følge alle de gode råd, man får i tidens løb, ville det hele være meget lettere, tænkte hun, medens hun baksede med støvsugeren for at få den lempet ind i det overfyldte skab. Billedet af en støvsuger, fint ophængt på væggen, med posen til mundstykkerne anbragt ved siden af, dukkede op som så ofte før – og pludselig hørte hun igen sælgerens stemme, der opregnede alle dens fremragende egenskaber:

– Banke tæpper behøver De næsten aldrig, frue, blot De fører mundstykket *langsomt* – han dvælede på ordet – *langsomt* hen over tæppet. De fleste farer hen over tæpperne, men hvad får de ud af det? En smule støv fjernes, tæppet ser tilsyneladende rent ud, men enhver kan sige sig selv, at støvsugeren må have tid for at få bundstøvet med. Det er bundstøvet, der slider på tæppets tråde. Støvsug langsomt, frue – blot én gang ugentlig, så kan De godt gøre det hurtigt og altså lempeligere de andre dage. For resten er der ingen grund til at støvsuge hver dag.

– Læg også mærke til kombinationsmundstykket her på Top-Vac. De skal ikke skifte mundstykke, når de er færdig med gulvet og begynder på tæppet. Kun skrue på den lille knap, så forsvinder børsten op i mundstykket. Den er god til gulvet, men ikke til tæpper.

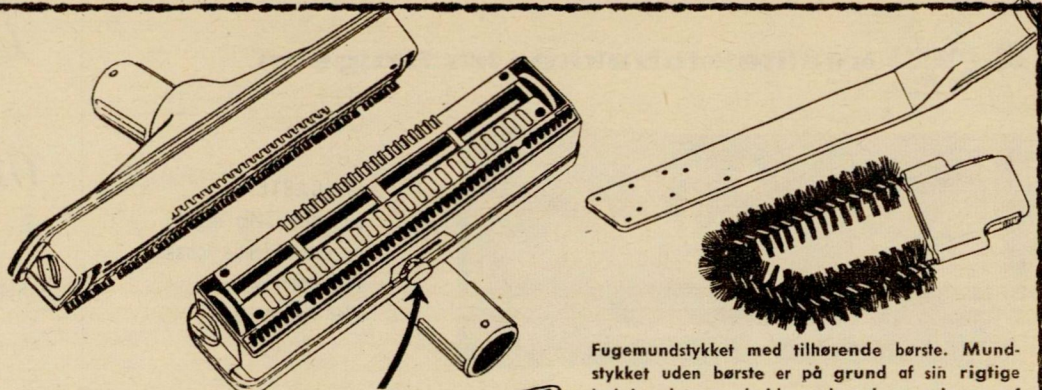
Hun måtte indrømme, at hun ikke altid huskede at foretage den lille manøvre. Tæppet så friskbørstet ud i løbet af et øjeblik, når børsten var nede, men der sad naturligvis ikke så lidt luv på den – man måtte vist hellere tage sig sammen og følge erfarne folks gode råd.

Nu ville hun først og fremmest have Top-Vac anbragt et bekvemmere sted. Der var jo det lille hjørne i entreen, mon den ikke kunne hænge dér? Den kunne – og posen til de mange mundstykker kunne også være der. Hun fandt dem frem et efter et fra kosteskabets skuffer og kroge. Der var

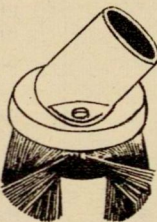
det lange flade bakelitmundstykke med huller i. Det var en hel fryd at stikke det ned mellem ryg og sæde på den polstrede stol, det gik så nemt, fordi mundstykket var skråt afskåret – fikst fundet på for resten. Og der var børstemandstykket til at sætte på det, så man kunne få varmeapparaterne støvfri – det var alt for længe siden, hun havde ordnet dem, måske det var derfor at luften lugtede af varmeapparat nu og da? Der var ingen fare for elektriske stød, for mundstykket er af bakelit. Det var også godt til at komme bag de mange rør med i hendes badeværelse og køkken; huset stammede fra en tid, hvor man ikke indbyggede rørene, og de samlede nu meget støv.

Og der var jo det lille sorte tekstilmundstykke. Det kunne virkelig bruges til de tynde gardiner. Hun havde tvivlet meget, men gardinerne blev ikke suget ind i mundstykket, fordi det var ligesom afstribet med smalle lister. Det kunne også kombineres med børstemandstykket, når garderoben trængte til en ordentlig omgang.

– Gøre det selv – nu ville hun i alle tilfælde selv begynde med at bruge sin støvsuger rigtigt, så hun kunne få det fulde udbytte af den. Nu skulle den først og fremmest tømmes – hvor var det nu hun havde læst, at man aldrig måtte lade støvsugerens pose fylde mere end halvt op med støv, for så nedsættes dens sugeevne. En af grundene til, at hun havde købt Top-Vac – huskede hun – var, at man kunne få papirposer til at sætte i støv-poseden.

Kombinationsmundstykket til tæpper og gulve er bl. a. forsynet med en børste, som ved en lille skrues hjælp kan hæves eller sænkes alt efter om der er brug for børsten under støvsugningen. Her ses mundstykket med børsten fremme og trukket tilbage.

Panelbørsten, formet som en lille kost med lange hår, er uundværlig til paneler, udkårne møbler, bøger, malerier.

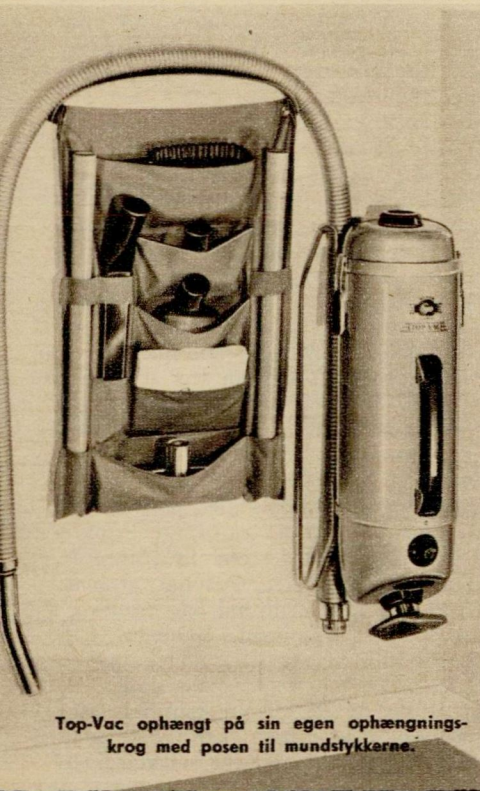
Fugemundstykket med tilhørende børste. Mundstykket uden børste er på grund af sin rigtige bøjning let at arbejde med ved rengøringen af senge, madrasser og polstrede møbler. Børsten kan skydes over mundstykket, når vanskeligt tilgængelige steder skal have en omgang.

Det lille mundstykke, der især er beregnet til møbler, er forsynet med tre riller, som hindrer at lette stoffer suges op i mundstykket. Rillerne kan udskiftes med et børstemundstykke.

Dem tog man ud, lukkede dem sammen og kastede dem i affaldsskunken, så undgik man alt støv, når støvsugeren skulle tømmes.

Så nu hænger Top-Vac på sin plads

med posen med alle mundstykkerne ved siden af. Nu skulle hun nok huske at bruge dem og få al den gavn af sin støvsuger, som var lovet hende. Så ville det hele blive meget lettere...

Top-Vac ophængt på sin egen ophængningskrog med posen til mundstykkerne.

Norita Garanteret sikret mod maskeløb...

Med denne NORITA nylonstrømpe risikerer De intet maskeløb. Strømpen er med det eksklusive pinpoint netmønster og fås i 15 den., 60 gg. Forlang dessin 3/275 9.85

-gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

2 kvalitetstobakker fra Brugsen

LANCASTER,
en ualmindelig mild
og velsmagende tobak.
45 g granuleret
eller i plade 2.70

ROYAL OAK,
en dejlig
aromatisk, lys
Virginia shag.
50 g granuleret
3.00

- mand dog, det kalder jeg tobak

Flere børn ønskes

DER BLEV født 75.169 børn i Danmark sidste år – og vi anskaffede os mere end 90.000 nye motorkøretøjer: biler, motorcykler og knallerter. Det første tal viser en fornyet nedgang, det andet er en ny rekord.

Det var i 1930'erne, befolkningsbekymrede kredse talte om „børn eller biler“. Man kunne øjensynligt med langt større ret rejse problemet i vore dage, for det er givet, at der netop i disse år sker forskydninger, som vil sætte sig dybe spor i den danske befolknings størrelse og sammensætning i årtier fremover. For hver 10.000 indbyggere i Danmark blev der i fjor kun indgået 76 ægteskaber – det er det laveste tal siden midten af 1920'erne, og man har nu gennem en halv snes år oplevet en næsten konstant nedgang i ægteskabshyppigheden. Der blev endvidere sidste år kun født 167 børn for hver 10.000 indbyggere i Danmark; også det er fortsættelsen af en langvarig nedgangslinie, og det er vel overhovedet den laveste fødselshyppighed, vi nogen sinde har haft i Danmark.

Særlige forhold med hensyn til befolkningens alderssammensætning gør, at man af disse tal ikke uden videre må lade sig forlede til den sorteste pessimisme – men alligevel indeholder tallene et alvorligt varsko. Børnene er jo den fremtidige befolkning, og ingen kan være interesseret i, at den udvikling fortsættes og forstærkes, som vil lade fremtidens Danmark være befolket af et overvældende stort antal gamle og et svindende antal af yngre og arbejdsduelige mennesker.

Men hvad er der da at stille op? At sige: *Spar på bilerne*, vil ikke anvise nogen vej til løsning, for de to tredjedele af alle Danmarks børn hører til i familier, hvor den årlige indkomst er mindre end 10.000 kroner – og her er såvidt ikke noget særlig flot motorbudget at skære ned på. Men det er jo rigtigt, at det danske fødselstals stadige fald har sin rod i familieøkonomiske problemer, al den stund det koster i hvert fald 1500 kroner om året at have et barn. Det er over for disse problemer, samfundet må sætte ind, hvis det skal have nogen virkning.

Det er næppe værd at afvente en yderligere nedgang i fødselstallet, før man fra samfundets side sætter et eventuelt modstød ind. De så meget omtalte „store årganges“ problemer viser tydeligt, at hverken forældre eller samfund har interesse i alt for stærke svingninger i børnetallet. En jævn udvikling giver langt færre vanskeligheder med hensyn til både skoler, arbejdspladser og de enkelte familiers økonomi; også derfor bør man i tide sætte positivt ind for at afværge en yderligere nedgang.

Fars til noget andet

Boller i selleri, kødrand og frikadeller – herlig mad! Det forhindrer os dog ikke i at prøve noget andet. Grøntsager i fars er en rigtig efterårsret og i øvrigt også en god rest-ret. Alle slags grøntsager kan puttes i farsen, foruden de i opskriften nævnte, f. eks. selleri, rosenkål, svitsede champignoner, friske eller henkogte husholdningschampignoner fra Svendborg. Fars i ildfast fad med æbler og svesker er en rigtig hygge-vinterret, og FDB's lækre Goody Goody svesker eller 8-minutters Sun-sweet i plasticposer er lige til at bruge. Frikadellerne kan også varieres og blive sønderjyske. – Opskrifterne står på side 27.

REDIGERET AF BODIL M. BEGTRUP

HUSMODER i den DAGENE kommende vinter

Der står spændende ting på husmoder-
dagens program i den kommende sæson:

➔ **En rullende udstilling præsenterer
hjemmets tekniske hjælpemidler.**

➔ **Fru Jensens hundredkroneseddel
får ben at gå på.**

➔ **Forbrugerrådets film: Ud at købe
ind – en triumf for samarbejdets
muligheder.**

Der må mindst være to hundrede deltagere
til en husmoderdag. Programmet kræver så
meget af os, at vi må være sikre på, at
der er fuldt hus, hvor vi kommer, siger
Mette Sandahl, som står for tilrettelæggen-
sen af brugsens husmoderdage.

Der er nu ingen fare for, at vi svigter
disse begivenheder, for med fællestitlen *Vi
og Vore Varer* er de nye programmer både
underholdende og instruktive.

På den husmoderdag, der gør brug af
Den Rullende Udstilling, vises hjemmets tek-
niske hjælpemidler, og nogle af disse bliver
demonstreret: der er røremaskinen, som
rører kagerne, der bages i el-komfurets ovn.
Og mens vi venter på, at de bliver færdige,
vaskes der på vaskemaskinen, og der stry-
ges med termostatstrygejern. Naturligvis bli-
ver der lejlighed til at bese hele udstillingen
og stille spørgsmål om alle de hjælpe-
midler, den omfatter.

På det andet nye program for husmoder-
dage ser man på, hvordan fru Jensens hun-
dredkroneseddel gives ud. Vi hører om ind-
køb inden for de enkelte fødevarergrupper:
kolonial, kød, viktualier, grønt og frugt
m. m. m., og det bliver interessant at se, om
vi er enige med konsulenterne i det kapitel.

De tidligere husmoderdags-programmer
med *Konsulenter* og *Dybfrøse Varer* er det
også muligt for kredsene at få.

Til alle husmoderdagene er der foruden
demonstrationerne også foredrag, lysbille-

der og film. Og naturligvis er der kaffe-
bord med kager og kaffe af friskbrændte
bønner, og til allersidst lodtrækning om
retter eller kager fra demonstrationerne.

En af de film, der præsenteres på hus-
moderdagene er Forbrugerrådets film *Ud At
Købe Ind*. Filmens tilblivelse er noget helt
for sig selv. Hvem tror De, har betalt fil-
men og i samarbejde med Forbrugerrådet
godkendt filmmanuskriptet? – Det har så-
mænd: De Danske Handelsforeningers Fæl-
lesorganisation, De Samvirkende Købmands-
foreninger i Danmark, Fællesforeningen for
Danmarks Brugsforeninger, Hovedstadens
Brugsforening, Irma. Med andre ord: den
private handel og brugsforeningerne har
slået sig sammen om løsningen af en op-
gave af interesse både for køber og sæl-
ger. Det er da noget at råbe hurra for!

Sagen er, at vi husmødre er nogle meget
vigtige personer. Uden vor medvirken kan
den proces, der hedder handelens rationa-
lisering, simpelt hen ikke gennemføres. Og
filmen belyser husmoderens andel i dette
arbejde. Omlægningen af butikssystemer,
salgsmetoder, vareudvalg og kundeservice
er sket med eksplosionsagtig hast, så det er
intet under, at „vi, der går og handler“,
ikke ved ret meget om, at man håber på
en indsats fra vor side. Men denne skal til,
før regnestykket: De bedste varer til de

Indkøbsfilmens husmoder hedder fru
Holm, og her studerer hun bladenes
annoncer og gør sine notater.

billigste priser, går op til gavn for både
forbrugeren og sælgeren.

* * * * *

En smuk og ærlig reklame

Baby vokser ca. 25 centimeter i løbet af
det første leveår. Tænk på dette, når De
køber babytøj, er et af de mange gode
råd fra pjecen *Om Babytøj*, som For-
brugerrådet har udgivet for nylig.

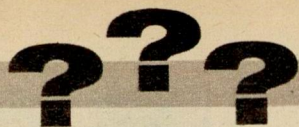
Pjecen er resultatet af rådets
gode samarbejde med handelen
til gavn for forbrugerne. For-
brugerrådet fortalte detailhandelen,
hvad det mente, der måtte
forlanges af godt babytøj, og
handelen fandt ud af, at krave-
ne udmærket kunne imøde-
kommes, for der er så meget
godt babytøj fremme, blot for-
brugerne vil vælge det rigtige.

Det er nu slet ikke så nemt
for den, der for første gang skal
købe babytøj, at vide, hvordan
tøjet skal være, for at baby føler
sig godt tilpas i det, også når det

har været vasket mange gange. Tøjet
skal også være nemt at vaske, og det
skal kunne beholde faconen og det pæne
udseende. Der er så meget babytøj at
vælge imellem og til meget forskel-

lige priser, men ved hjælp af
den nydeligt illustrerede pjeces
skulle det ikke være svært at
vælge. Spørg efter pjecen, hvor
babytøjet købes, for den kan ikke
bestilles af private i Forbruger-
rådet. Det er forhandlerne af
babytøj, der køber pjecen af For-
brugerrådet og udleverer den
gratis til deres kunder. Det er en
både ærlig og smuk reklame.
Forbrugerrådets babytøjsekspert,
Grethe Holmen, har udarbejdet
pjecen, som foruden at tale om
tøj også giver seng, puslebord og
barnevogn et ord med på vejen.

SVAR

● Jeg finder, at vaselin-dåserne er upraktiske, skriver fru Friis, Hornslet. Kan vaselinen ikke leveres i dåser med skruelåg, eller – endnu bedre – i tuber? Det er irriterende at stå og dreje eller slå på dåsen, hver gang den skal åbnes.

♣ Fru Friis har ret, og det synes Vibyfabrikkerne også. Allerede for nogle år siden kom borvaselin i tuber, men forbrugerne købte dåserne og lod tuberne ligge. Samme sørgelige erfaringer har man gjort netop nu med Norita i tuber. Selv om denne emballage er langt mere praktisk end dåser, så bliver tuberne ikke solgt. Det gør derimod Norita i dåser. Vi håber dog, at Vibyfabrikkerne endnu en tid vil beholde Noritatuberne. Så kan det være, vi vænner os til at købe dem. Fabrikkerne har i øvrigt lovet at ville se på borvaselindåsernes låg for at finde frem til et, der er nemmere at have med at gøre.

Fru Friis får de 25 kroner denne gang.

● En læser i Skive synes, at Svendborgs husholdnings-champignoner ikke er så lyse i farven som andre fabrikkers.

♣ Det er de heller ikke. Men det er, fordi Svendborg ikke vil blege champignoner med svovlsyrning. Blegningen giver ganske vist champignoner en lysere farve men ødelægger til gengæld deres fine smag og konsistens.

Henkogte svampe bruges næsten altid kun til suppe, sovs eller stuvning. Hvorfor skal de være lyse til det brug? Hvorfor skal de ikke have lov til at beholde deres egen naturlige og pæne farve? Når vi køber friske champignoner, drømmer vi

jo ikke om at blege dem. Mon husmødrene ikke retrækker, at vi ikke bleger champignoner, så de smager af noget og ikke bliver som viskelæder, spørger Svendborg. Det kan vi vist nok være enige om, at vi gør – ikke?

● Jeg har længe villet skrive om plasticlåg til syltetøj, for jeg har ikke gode erfaringer med dem, er fru Elly Søborg Jensens kommentar til problemet, om man kan bruge plasticlåg over syltetøj. Hun har prøvet med både jordbær og tyttebær, og begge dele mugnede under plasticlåg.

♣ Fru Påskes erfaringer, som vi bragte den 1. juli (i nr. 12) er de modsatte, hvilket viser, at syltetøjs holdbarhed afhænger af uendelig mange ting foruden husmoderens dygtighed. Opbevaringsforholdene er yderst vigtige ligesom friskheden af frugt og bær, syltehygiejnen, sukkerkoncentrationen samt tidspunktet for syltetøjets tilbinding og tillukning – og meget andet.

● Fru Bendt Jensen i Ballerup får frugtgrød til at holde sig i flere dage uden køleskabets hjælp: Når frugtgrøden er hældt kogende op i skåle, drysses sukker over den og den dækkes omgående med et stykke smørrebrødspapir. Det glattes fast over grøden lige ind til kanten, så der ingen luftthuller er mellem grøden og papiret. Grøden holder sig uden konserveringsmidler i fem-seks dage i en „halv kælder“ med 10–14 grader. – Jeg synes, det er underholdende at tale med læserne gennem Forbruger-Nyt, skriver fru Bendt Jensen, vi kan altid lære noget af hinanden.

Fars til noget andet

Se farvebilledet side 25

EN GOD

200 g oksekød, 200 g svine-kød, et lille løg, evt. en æggehvide, 40 g (4 spiseskefuld) mel, 40 g (3 spiseskefuld) kartoffelmel, 3–4 dl mælk, ca. 2 teskefulde salt, 1 knivspids peber.

OG HURTIG

GRUNDFARS

Kødet hakkes 2–4 gange gennem kød-maskinen sammen med løget ... Melet og ca. halvdelen af mælken røres eller rystes til jævning ... Jævningen røres i kødet lidt efter lidt ... Krydderierne tilsættes ... Farsen røres med så meget mælk, at konsistensen bliver passende, d. v. s. ret fast til frikadeller ... lidt mindre fast til kødboller ... temmelig lind til kødrand og retter i ildfaste fad ... Fars bliver lettere, hvis den røres med vand eller apollinaris og æggehvider eller hele æg.

SØNDERJYSKE FRIKADELLER

250 g hakket oksekød (1 gang), 250 g hakket svine-kød, 1 lille løg, 1 dl rasp, 1 æg eller 2 æggehvider, 1½–2 dl vand, 2 teskefulde salt, margarine.

Kødet røres sammen med de øvrige ingredienser, vandet kommes dog i lidt efter lidt ... Farsen formes i hænderne til runde frikadeller ... De brunes i margarine ved rask varme ... og steges færdige ved svag varme tre-fire minutter på hver side.

FARSTIMBAL MED GRØNSAGER

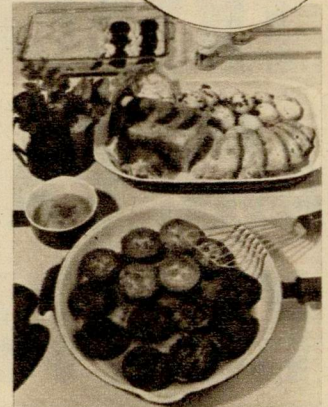
Fars af ca. 400 g kød (se grundopskriften), forskellige kogte grønsager, f. eks. 3 gulerødder, et halvt blomkålshoved, ca. 1 dl ærter.

Grønsagerne udskæres og blandes i farsen, der skal være ret lind ... Farsen hældes i en kageform, randform eller ildfast fad ... Retten koges i vandbad enten i ovnen ca. 45 min. ved jævn varme (175°) ... eller i gryde ca. 45 min. ved svag varme ... Retten serveres med f. eks. legeret sauce, tomatsauce eller som på billedet med en sauce af smeltet margarine eller smør, blandet med rigelig tomatpuré.

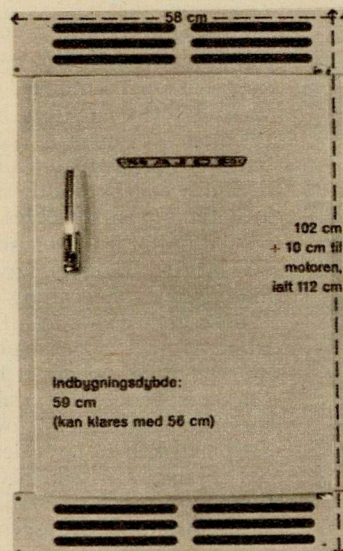
FARS MED SVESKER OG ÆBLER

Fars af ca. 400 g kød, 125 g svesker, 2 æbler, 2 spiseskefulde farin, 1 spiseskefuld tør sennep.

Halvdelen af farsen lægges i et ildfast fad ... De udblødte svesker fordeles over sammen med de skrællede, udskårne æbler ... Resten af farsen lægges over ... Retten sættes i ovnen ca. 30 min. ... ved god varme (200°), hvorefter blandingen af farin og sennep drysses over den ... Retten bages færdig på ca. et kvarter.

NYT I BRUGSEN

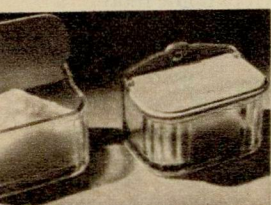
Alle tiders succes: Major de luxe køleskabet fås nu også til indbygning. Skabet leveres med enten højre- eller venstrehængt dør. Pr. døgn er gennemsnitligt strømforbrug (220 v vekselstrøm) 0,75 kw med termostat i normal indstilling.

Vi har ofte ærgret os over etiketterne, der fulgte med syltepapiret. Som de dog klæbede sammen. Men nu er problemet løst. I FDB syltepapir 3015 er der et ark papir 50×100 cm og ti etiketter, der alle er godt beskyttet i en plasticpose.

Gelanito fås nu i store breve til fem kilo frugt. Blandet med sukker kan det drysses direkte i marmeladen. Gelanito bruges til at stivne marmelader, syltetøj og til gelé af pektinfattige frugter og bær.

AKTUELT I KØKKENET

Det ideelle køkkensaltkar er af glas med trælåg. Glasset angribes aldrig af saltet, låget kan holdes åbent, og saltkarret gøres nemt rent. Det koster kun ca. 4,50. Brugsen har det – eller kan skaffe det.

MAN TRYKKER BARE PÅ KNAPPEN

Støvsugere, brødrister, varmeovne, køleskabe, elektriske barbermaskiner foruden radio og fjernsyn og mange, mange andre apparater er blevet almindeligt tilbehør i vore hjem. Hvor mange apparater kan man tilslutte på een gang? og hvad koster det at bruge dem?

TÆND lyset. Man trykker bare på knappen. Og hvad har man ikke af hjælpemidler: brødrister, varmeovne, højfjeldssol, vaske-maskine, røremaskine – som går i gang, når man trykker på knappen. Det samme gør man, når man vil underholdes af radio, pladespiller, fjernsyn, båndoptager, film-apparat. Udviklingen går frem med stormskridt. Mange af disse apparater kendte man ikke før krigen, og da elektriciteten for omkring et halvt hundrede år siden begyndte at vinde indpas i hjemmene, drømte man knapt nok om dem, men var glad for blot at kunne få lys fra en krone midt i loftet.

Siden 1930 er forbruget af elektricitet ca. 10-doblet, og prisen pr. kilowatttime er faldet, samtidig med at detailpristallet er steget næsten tre gange. Det vil sige, at elektriciteten i dag reelt koster under en tredjedel af, hvad den kostede i 1930.

Når man til daglig bruger elektriciteten, er det praktisk at vide, hvad de elektriske måleenheder betyder.

Man kan sammenligne elektriciteten med strømmen i en flod. *Spændingen*, som måles i *volt*, svarer til vandtrykket, der afhænger af flodens faldhøjde. *Strømstyrken*, som måles i *ampere*, svarer til den vandmængde, der pr. sekund strømmer gennem floden.

Ved at gange spændingen med strømstyrken får man et udtryk for elektricitetens ydeevne eller *effekt*, som måles i *watt*.

Både til lys og til de fleste husholdningsapparater benyttes en spænding på 220 volt, men til elkøkken og større motorer m. v. kræves normalt 380 volt.

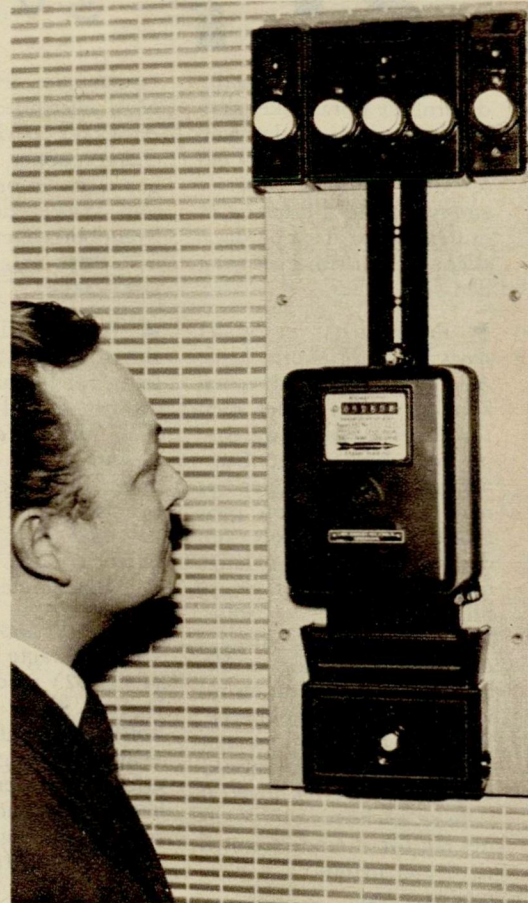
Langt de fleste steder har man nu vekselstrøm, men ca. 15 pct. af forbrugerne har stadig jævnstrøm. Inden man tilslutter et elektrisk apparat, bør man se efter på apparatets mærkeplade, om spænding og strømart svarer til installationens, som man kan se på måleren. Vekselstrøm kan også været betegnet ved mærket \sim og jævnstrøm ved $=$. Står der \sim eller intet mærke, kan apparatet bruges ved begge strømarter.

Ved hjælp af ligningen $\text{volt} \times \text{ampere} = \text{watt}$ kan man beregne, hvor meget man kan belaste installationen med, uden at sikringen springer.

I en almindelig lysinstallation med spændingen 220 volt og med 6 amperes sikring (grønt mærke), har man en tilslutningsmulighed på 1320 watt. På hvert apparat er stemplet dets wattforbrug, og der skal altså kun en simpel sammentælling til, hvis man vil overbevise sig om, hvorvidt man har tilsluttet det, der kan tilsluttes. Er der tale om væsentlig mere, brænder sikringen over, og inden man skruer ny sikring i, må noget af belastningen frakobles.

Nye lysinstallationer sikres i reglen med 10 amperes sikringer (rødt mærke). Dette muliggør en belastning på $220 \times 10 = 2200$ watt. I de fleste tilfælde kan elinstallatøren for et ringe beløb ændre en ældre lysinstallation, således at 10 amperes sikringer kan anvendes. Hvis sikringerne jævnlig springer på grund af „overbelastning“, er det praktisk at få lavet denne ændring.

I øvrigt kan sikringen også springe, fordi der er fejl i installationen eller i en af de tilsluttede brugsgenstande. Har man den mindste mistanke om, at dette er år-

Elmåleren tæller hvor mange kilowatttimer (kWh), der bruges i installationen.

sagen, bør elinstallatøren straks tilkaldes.

I følge stærkstrømsreglementet må man kun udskifte sikring én gang. Brænder den nyindsatte sikring også over, skal der afbrydes ved hovedafbryderen, og elinstallatøren tilkaldes.

Forbruget måles i kilowatttimer

Elmåleren tæller, hvor mange kilowatttimer der bruges i installationen.

Hvis man interesserer sig for, hvor meget f. eks. de enkelte lamper bruger, kan man gange deres effekt med det antal timer, man anvender dem, f. eks. en lampe på 60 W i 10 timer (h) = $600 \text{ Wh} = 0,6 \text{ kWh}$.

Hvis strømprisen f. eks. er 15 øre, koster det ialt 9 øre at have en 60 W lampe tændt i 10 timer. Det kan altså ikke betale sig at gå og være lyseslukker.

For elapparater er beregningen ikke så simpel. Her må tages hensyn dels til eventuelle reguleringstrin, dels til om apparatet har termostat, og for motorerne gælder det, at deres belastning varierer med den øjeblikkelige arbejdsbyrde, og desuden er der andre og rent tekniske faktorer, som skal med i billedet, når man vil beregne motorers kilowattforbrug.

Langt de fleste steder i landet koster en kilowatttime mindre end en cigaret, og af opstillingen foroven i næste spalte kan De se, hvor længe man er om at bruge en kilowatttime i de almindeligste apparater, når de er fuldt belastede:

Skaerbækværket ved Kolding fjord er et af de 15 store danske kraftværker.

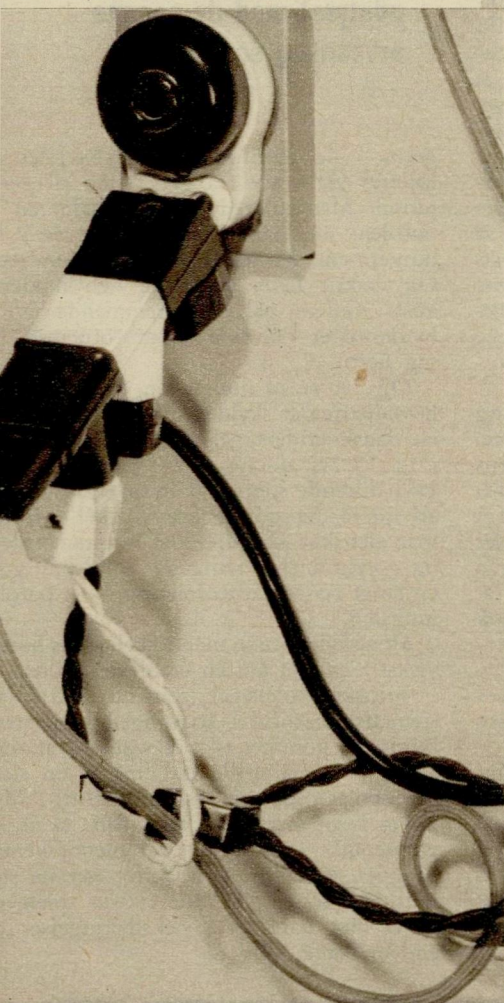
Hvortlænge er man om at bruge en kilowatttime?

Antal timer, ca.

varmeovn	1
brødrister	2
højfjeldssol	2-3
strygejern	2-3
støvsuger	3-4
røremaskine	3-5
vaskemaskine (u. opvarmn.)	5
fjernsyn	5-6
radio	12-20
varmepude	15
absorptionskøleskab	10-15
kompressorkøleskab	30-45
køkkenventilator	35-70
pladespiller	60-70
elbarbermaskine	100

Forbruget til elektrisk madlavning kan ikke beregnes på samme måde, men undersøgelser har vist, at en husholdning pr. dag bruger ca. 1 kWh + ½ kWh pr. person i husstanden, altså f. eks. for en familie på fire personer 1 + 4 × ½ kWh = 3 kWh.

Årsforbruget bliver ialt ca. 1100 kWh, og hvis man regner med en strømpris på 15 øre - mange steder er den betydelig lavere - bliver det samlede beløb 165,00 kroner pr. år.

Et sådant virvar af stikpropper og ledninger er både upraktisk og farligt.

Flere stikkontakter!

De elektriske installationer i mange af vore hjem er lavet på et tidspunkt, hvor man hovedsagelig brugte elektricitet til lys, og derfor installeredes normalt kun en enkelt stikkontakt i hvert værelse. For de fleste vil dette idag være alt for lidt.

I alle nybygninger skal der da også ifølge myndighedernes krav være mindst 3 stikkontakter i lejlighedens største værelse, 2 i de øvrige værelser og 1 i kamre og køkken.

Hvis man har for få stikkontakter i sit hjem, bør man lade elinstallatøren give tilbud på opsætning af nogle flere. Derved undgår man de lange løse ledninger, som er til stort besvær ved rengøringen, og som kan være farlige, fordi både ledninger og montage dele med tiden bliver defekte. Desuden er det praktisk at have en afbryder til hver tilsluttet brugsgenstand. En væsentlig forbedring kan derfor opnås ved at udskifte de almindelige enkeltstikkontakter med dobbeltstikkontakter.

De afgreningsstikpropper og forlængelsesled, der hidtil har været almindelige, laves ikke mere, fordi myndighederne mente, at man for let kunne komme til at berøre stikproppens ben ved indsætningen og udtagningen. Afgreningsstikpropper og forlængelsesled er derfor nu forsynet med beskyttende krave.

Skal mere end to lamper eller apparater tilsluttes samme stikkontakt, må man benytte en såkaldt transportabel stikkontakt-dåse, der har plads til 3 stikpropper - hver for sig omgivet af en beskyttende krave. Stikkontaktdåserne kan f. eks. hænges op på væggen bag radioen eller en sofa, og det er en både pæn og betryggende måde at klare problemet på.

Hvis de ledninger, der fører fra stikkontakten til lamperne og apparaterne, er over 1-2 m lange, vil det være praktisk at fastgøre dem til fodpanelet eller væggen. Hertil skal benyttes specielle holdere af isolerende materiale. Løse ledninger må iøvrigt normalt ikke være længere end 5 m.

Man bør altid sørge for, at ledninger og montage dele er fejlfrie, således at ingen af de spændingsførende dele er blottede. Hvis man har den mindste mistanke om, at en elektrisk lampe eller brugsgenstand er defekt, bør den straks frakobles og repareres.

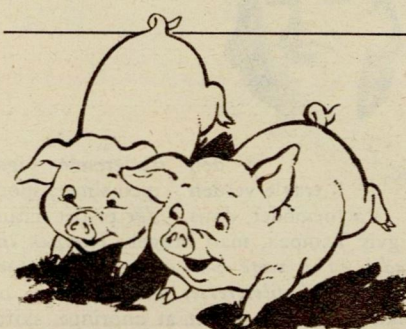
Det er som bekendt særligt farligt at berøre spændingsførende dele, hvor man har jordforbindelse f. eks. ved radiatorer, i badeværelser eller i det frie.

Det går så let med elektricitet

Elektriciteten har på mange måder gjort dagliglivet lettere for os.

På nogle områder klarer vi arbejdet hurtigere ved elektricitetens hjælp, på andre områder er det særlig vore kræfter, den sparer, og på atter andre områder har den givet os behageligheder og adspredelser, som vi ikke tidligere har kendt.

Elektriciteten indeholder mange muligheder endnu, og selv om en fuldautomatiseret tilværelse vel ikke er noget at stræbe efter, må vi dog med fornuft og omtanke udnytte de chancer, som elektriciteten giver os til at føre et behageligt liv.

★ største foderbesparelse

★ største tilvækst

★ mindste slagtesvind

★ bedste sundhedstilstand

Derfor er

Terramycin*
TILSKUDSFODER

det
foretrukne antibiotika
tilskudsfoder til grise

FÅS I BRUGSEN

unge

KARRIERE-PIGER

For en ung forretningskvinde er Tampax' sanitære beskyttelse en sand velsignelse. Den bæres indvendig. Man kan sidde, stå og bevæge sig omkring dagen lang – uden gene eller irritation. Tampax hindrer odeur i at opstå. Tampax hverken ses eller mærkes. Intet under, at så mange forretningskvinder sværger til Tampax. *Det er simpelthen bedre!*

STUDERENDE PIGER

I den studerende piges travle verden – med timer, sport, stævнемoder, dans – der er det naturligvis Tampax, man bruger. *Tampax tillader én at være helt sig selv, – at føre en normal tilværelse, komplet tryk og sikker!* Tampax er let at anbringe, skifte og blive kvit. Intet under, at disse unge vælger Tampax. *Det er nutidens måde!*

GIFTE PIGER

Tampax får én til at føle sig mere sikker på sig selv, proper og æstetisk. Man kan tage brusebad og gå i vandet – man glemmer faktisk, at der er forskel på månedens dage! Så prøv Tampax, der blev opfundet af en læge for *Deres* skyld! 10 stk. Regular med brugsanvisning på dansk koster kr. 3,25, Super (med 40 % større sugsevne) kr. 3,75. Tampax Scandinavia A/S, Kbhvn. V.

Mennesket er ikke hvad det var

NU OG DA læser man i aviserne om, at der her og der er fundet skeletdele af vore fjerne forfædre. Man har rekonstrueret disse første menneskers udseende – om end måske med mere fantasi end videnskabelig realitetssans, og stillet over for sådanne portrætter har det sikkert givet et lille gys i adskillige læsere ved tanken om, hvad der ville ske, hvis man en dag (eller måske endda en mørk aften) mødte et af disse skumle fortidsvæsener.

Men i grunden ville man måske slet ikke lægge mærke dertil!

Den berømte franske biolog, nobelpristageren Jean Rostand, skrev for nylig, at mennesket som sådan allerede for meget længe siden er holdt op med at udvikle sig. Forestillede man sig f. eks. et nyfødt barn af et af disse 100.000 år gamle, nu forlængst forstenede forældrepar, ved et trylle-slag bragt over i nutidens samfund, ja, så ville det formodentlig vokse op og præcis ligne alle os andre. For de menneskene iboende egenskaber, som nedarves fra generation til generation, antages nemlig ikke at være ændret selv i løbet af dette kolossal lange åremål.

Den franske videnskabsmands forsikring vil sikkert virke forbavsende på de fleste. Forholdet er jo nemlig det, at nutidens mennesker på en hel række punkter adskiller sig meget tydeligt og væsentligt fra bare vore allernærmeste forfædre. Vi ser endda helt bort fra klædedragten, boligen og alt det andet i vort ydre hylster så at sige – selve mennesket bagved er rigtignok i dag også anderledes end fortidens tobenede væsener.

Hvis det ikke kommer frem før, så viser forskellen sig i hvert tilfælde, når de unge mænd kommer på session.

I dag er de værnepligtige gennemsnitligt næsten 175 cm høje. Målt i forhold til tiden umiddelbart før den anden verdenskrig udgør tilvæksten allerede 3 cm, og den typiske unge dansker er nu 10 cm højere end for et hundrede år siden. Napoleonskrigenes soldater ville så at sige drukne i et moderne soldaterudstyr – og

omvendt forbavses vi jo over tidligere generationers almindelige lavstammethed, i vi f. eks. på museer ser gamle rustning fæstdragter og sengesteder.

Jo, menneskene er rigtignok blevet højere. Endda er de ikke lige høje alle vegne. Mellem Københavns og provinsens un værnepligtige er der således stadig en høj forskel på én à halvanden cm, men forskellen er i de senere år blevet mindre samme takt, som dens årsager – bl. a. de tunge landbrugsarbejde og vandringen i landet til by af netop de højeste og kraftigste unge mænd – svinder ind.

Men hvorfor bliver vi da højere?

En tysk forsker fremhævede for nylig at nyfødte menneskebørn næppe er længere eller tungere i dag end i forrige århundrede. Det stemmer vist meget godt med erfaringer

Vi spiser langt mindre end i gamle dage,

men bliver alligevel højere.

Vi bliver også ældre og modnes tidligere,

skønt mennesket fra fødslen er udstyret med de samme arveanlæg som altid.

gerne i de familier, hvor dåbskjoler og løjter går i arv fra generation til generation. Men allerede ved étårsalderen er nutidens idealbarn 5 cm længere og 2 kg tungere end barnet af det 19. århundrede. Og docent Lenz peger på den moderne koster rigdom på vækstfremmende ægg-hvidestoffer (protein) som fornemste årsag hertil.

Og det er jo nok sagen, at *kosten* har hovedparten af skylden. Endnu i 1882 var en dansk undersøgelse, at latinskoleelever i 11–14 års alderen var 7 cm højere end jævnaldrende sønner af husmænd og landarbejdere. Så udprægede forskelle findes man slet ikke længere, idet levestandarden og oplysningens fremgang jo nu muliggør en langt bedre børneernæring i alle befolkningslag.

Men skyldes mon menneskehedens højde-vækst *alene*, at kosten er blevet bedre?

Britiske skolelæger, som nu i 50 år systematisk har fulgt stigningen i børnenes højde, er kommet til det resultat, at og andre ting må spille ind, måske en slægt menneskeracens gradvise forbedring? Men noget bevis herfor er ikke ført, så indvidere må vi gå ud fra, at menneskenes grunden er lavet af nøjagtigt samme stoffe nutildags som f. eks. for 100 år siden, at vi blot har bedre vækstbetingelser end dengang.

Pudsigt er det imidlertid, at medens menneskene således generation for generation skyder mere i højden, så går det ikke samme vej med *døjden*.

Også på dette punkt er det ændringerne i vore omgivelser, i vore leve- og arbejdsvilkår, som sætter sig tydelige spor i menneskets fysik.

Der er ikke så mange af hårdt arbejde udviklede kraftkarle, som før i tiden, men vel til gengæld heller ikke så mange splejse – takket være den sundere ernæring. Også her bliver vi alle mere lige, om end blot på et lavere niveau: Bekymrede svenske militærmedicinere har således efter 3000 undersøgelser konstateret, at de unge værnepligtiges rent fysiske arbejdsevne er rundt regnet en fjerdedel ringere nu end for blot femten år siden!

Den almindelige tilbagegang i kravene til vor fysik kan simpelthen aflæses i vore kostvaner.

Det træder endnu ikke helt klart frem herhjemme, hvor vi måske er tilbøjelige til at spise lidt mere end appetitten tilsiger, men f. eks. i vort naboland er tendensen tydelig: Gennemsnitssvenskeren bruger i vor tid knap og nap 3000 kalorier dagligt; ved århundredskiftet var det endnu cirka 3600. En svensk forsker har beregnet, at middelaldermennesket krævede 4500 kalorier pr. dag for at opretholde livet, og en nordisk viking antages at have forsynet sig med 8000 kalorier pr. dag.

Nu er behovet altså nede på langt under det halve. Og forklaringen er naturligvis ikke den, at man havde bedre råd til at spise sig mæt på vikingetiden end nu til dags. Tværtimod er udviklingen forbundet med den stigende levestandard, med boligopvarmningens forbedring og med arbejdets mekanisering, der i stigende grad afløser det legemlige, kaloriekrævende slid.

Derfor ventes nedgangen i kalorieforbruget også at ville fortsætte – trods al fremgang i den aktive, appetitskærpene sportsudøvelse. Der er dem, som mener, at gennemsnitsmenneskets kalorieforbrug kun vil være cirka 2000 kalorier pr. dag i år 2000. En af de gode gamle vikinger ville

altså efter denne målestok rent kostmæssigt tælle for fire! *Regnar Lodbrog* vil nok fra sit Valhal kigge en smule skeptisk ned til sine sløje efterkommere.

Men menneskene er altså trods alt blevet anderledes med tiden – og det på flere måder. Vi lever f. eks. længere end vore forfædre. I den ene ende af tilværelsen har den resultatrige kamp mod spædbørnsdødeligheden betydet, at langt flere børn end tidligere slipper igennem det første vanskelige leveår, og i livets anden ende har et bedre sundhedsvæsen og en mindre karrig forsorg for de gamle bragt levealderen mærkbart op. I tidligere tider ville en mand på 50 være at regne for gammel. Nu har han efter de statistiske erfaringer udsigt til at leve i 25 år endnu.

Allerede nutidsmennesket er således sikret et længere otium end dets forfædre – men sandelig også et længere arbejdsliv!

Det britiske arbejdsministerium regnede for nylig ud, at gennemsnitsengländeren i 1931 måtte regne med et 40 år langt arbejdsliv – og nu er det tilsvarende tal 45 år. Samme vej går det herhjemme, hvor jo folkepensionsalderen nu hæves med to år.

Og medens vi således lever og arbejder i en højere alder nu end før, så bliver vi øjensynligt også tidligere modnet til at træde ind i livet som voksne mennesker – i hvert fald gælder dette, hvis man tør dømme efter den alder, hvori unge mennesker almindeligvis gifter sig:

Før første verdenskrig var gennemsnitsbrudgommen næsten 28 år gammel og hans brud godt 25 år. Nu er de tilsvarende tal kun henholdsvis cirka 26 og 23 år, og i alle lande bliver „teenage“-ægteskaberne stadig mere almindelige.

Ser man på forholdene før århundredskiftet, så ville datidens typiske ægtepar netop nå at holde 40 års bryllupsdag, før en af ægtefolkene døde, men *nu* er der den tilsvarende sandsynlighed for, at de vil nå at holde guldbryllup (50 år).

Efter alt dette skal jo ingen komme og sige, at mennesket nu til dags helt og holdent er, hvad det altid har været. Selv om vi fødes med de selvsamme arveanlæg nu som gennem umindelige tider, så er der dog sket afgørende ændringer med det færdige menneske, med os selv! Vor fysik, det simpleste behov for føde, vore chancer for at kunne nå et langt livs arbejde, og meget andet – det er totalt forandret i løbet af blot nogle få generationer.

Så vidt, så godt. Men er vi da også blevet klogere, mere intelligente? Det er vi i grunden ikke, mener den franske biolog Jean Rostand. Mennesket fødes i dag med de samme 9 milliarder hjerneceller, som vore fjerne forfædre gjorde for f. eks. 100.000 år siden, og denne arv sætter i virkeligheden grænsen for vor intellektuelle formåen. Bevares, vi kan *udnytte* de 9 milliarder celler bedre, drage fordele af en moderne uddannelse og af generationers opsamlede erfaringer, men menneskets oprindelige arveanlæg er ikke rigere end før.

**Til BUKO
til bords...**

**- men koster kun
1.50 kr. . . !**

FÅS OVERALT

uden bi- eller eftersmag
soder uden at fede

TÅLER BAGNING OG KOGNING - SCHWEIZER-FABRIKAT
FORHANDLES I 86 LANDE VERDEN OVER

-ellers tak
den klarer NURÉN og jeg..

Blot en skefuld NURÉN i det meget varme vand og så hele opvasken
op i stativet, hvor den tørrer blank i løbet af få minutter.

Men det alkalifrie NURÉN er også Danmarks mest solgte!

-gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

